

नेहरू बाल पुस्तकालय

कहाणी वर्तमानपत्राची

लेखक

चंचल सरकार

अनुवाद

दिनकर गांगल

नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया

VOL. I	1914-1915	No. 4
--------	-----------	-------

1. பெரிய கிணறு 10 அடியை விடாமல் இருக்க வேண்டும்.
 2. கிணறு 10 அடியை விடாமல் இருக்க வேண்டும்.
 3. கிணறு 10 அடியை விடாமல் இருக்க வேண்டும்.
 4. கிணறு 10 அடியை விடாமல் இருக்க வேண்டும்.
 5. கிணறு 10 அடியை விடாமல் இருக்க வேண்டும்.
 6. கிணறு 10 அடியை விடாமல் இருக்க வேண்டும்.
 7. கிணறு 10 அடியை விடாமல் இருக்க வேண்டும்.
 8. கிணறு 10 அடியை விடாமல் இருக்க வேண்டும்.
 9. கிணறு 10 அடியை விடாமல் இருக்க வேண்டும்.
 10. கிணறு 10 அடியை விடாமல் இருக்க வேண்டும்.

1. சென்னை நகரில் உள்ள சென்னை நகராட்சி
 2. சென்னை நகராட்சி
 3. சென்னை நகராட்சி
 4. சென்னை நகராட்சி
 5. சென்னை நகராட்சி
 6. சென்னை நகராட்சி
 7. சென்னை நகராட்சி
 8. சென்னை நகராட்சி
 9. சென்னை நகராட்சி
 10. சென்னை நகராட்சி

[illegible][illegible][illegible]

1. $\frac{1}{2} \pi$ 2. $\frac{1}{2} \pi$ 3. $\frac{1}{2} \pi$ 4. $\frac{1}{2} \pi$ 5. $\frac{1}{2} \pi$ 6. $\frac{1}{2} \pi$ 7. $\frac{1}{2} \pi$ 8. $\frac{1}{2} \pi$ 9. $\frac{1}{2} \pi$ 10. $\frac{1}{2} \pi$

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

1. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 2. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 3. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 4. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 5. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 6. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 7. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 8. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 9. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 10. $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

A person who has been convicted of a crime involving moral turpitude is ineligible for citizenship.

[illegible][illegible]

गिरीरंज दुःखांश राज्याग्न उपाय

కొమ్మతొంజినమము

செய்து கொடுத்திருக்கிறார்.

1. The first part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

2. The second part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

3. The third part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

4. The fourth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

5. The fifth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

6. The sixth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

7. The seventh part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

8. The eighth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

9. The ninth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

10. The tenth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

2. The second part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

3. The third part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

4. The fourth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

5. The fifth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

6. The sixth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

7. The seventh part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

8. The eighth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

9. The ninth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

10. The tenth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

पहिली आवृत्ती : १९८९ (शके १९११)

सहायी आवृत्ती : 2003 (शके 1924)

मूळ © चंचल सरकार, १९८६

मराठी अनुवाद © नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया, 1985

रु. 10.00

पृष्ठ क्र. 38-39, 40-41, 42-43

वरील छायाचित्रे 'द हिंदू' च्या सौजन्याने

पृष्ठ क्र. 32-33, 35-36, 37

वरील छायाचित्रे 'द स्टेट्समैन' च्या सौजन्याने

The Story of Our Newspapers (Marathi)

संचालक, नॅशनल बुक ट्रस्ट,
इंडिया, ए-5 ग्रीन पार्क, नवी दिल्ली-110 016 यांनी
प्रकाशित केले.

చిరునామ: ఆంధ్ర ప్రదేశ్ కార్యాలయము, నెం 3, జవాహర్ లాల్ నెహ్రూ రోడ్, హైదరాబాద్.

१ कहाणी वर्तमानपत्राची

सकाळी सकाळीच दारातून काहीतरी आत सारल्याचा किंवा टाकल्याचा आवाज येतो. आपण सवयीनं उठतो, दाराजवळ जाऊन 'पेपर' उचलतो. आता शहरात उंच इमारती असतात; ही वर्तमानपत्रवाली पोरं अशी हुशार की दुसऱ्या-तिसऱ्या मजल्यापर्यंतच्या घरांमध्ये तळमजल्यावरून अचूक पेपर भिरकावतात, आणि तो पडतो पण योग्य घरात, योग्य ठिकाणी. पेपर येणं ही दिवस सुरू झाल्याची पहिली खूण असते. विंबल्डनला काय झालंय किंवा रोव्हर्स करंडक अंतिम सामन्याचा निकाल काय, हे तुम्ही उत्सुकतेने पाहू लागता, तोच तुमचे आई-बाबा, झटपट आवरण्याची आठवण करून देतात - शाळेला जाण्यासाठी बस पकडायची असते ना! त्यांना मात्र सकाळी सकाळी पेपर वाचता येतो. त्यांच्या आवडत्या गोष्टी म्हणजे पंतप्रधानांचं लोकसभेतलं भाषण किंवा बुंदेलखंडात पडलेल्या धाडसी दरोड्याची हकीगत. एकाद्या सकाळी 'पेपर' आला नाही तर घरातल्या प्रत्येकालाच काहीतरी बिनसल्यासारखं वाटतं.

आजचं ताजं वर्तमानपत्र दुसऱ्या दिवशी मात्र रद्दी होतं. स्वयंपाकघरातील फडताळात डब्यांखाली अंधरायला नाही तर काही वस्तू बांधून द्यायला ते आईच्या ताब्यात जातं. वर्तमानपत्राचं आयुष्य फक्त एक दिवसाचं.

भारतातील बहुसंख्य वर्तमानपत्रं सकाळीच प्रकाशित होतात. मुंबई, दिल्ली

येथे संध्याकाळची वर्तमानपत्रं आहेत, पण सर्वसाधारणपणे भारत हा सकाळच्या वर्तमानपत्रांचा देश आहे असं म्हणता येईल. त्यामुळे ही वर्तमानपत्रं छापली जातात भररात्री.

छोट्या गावी राहाणाऱ्यांची एक पंचाईत असते. त्यांना त्या त्या गावचं वर्तमानपत्रं मिळतं ते सकाळी, पण मुंबई- पुण्याकडची वर्तमानपत्रं येऊन पोचतात ती दुपारी किंवा रात्री; आणि ती सुध्दा बऱ्याच वेळा त्या वर्तमानपत्रांच्या डाक आवृत्त्या असतात. त्यामध्ये कालच्या बातम्या असतात. वर्तमानपत्राच्या भाषेत खरं तर त्या 'बातम्या'च राहिलेल्या नसतात. पण या छोट्या गावातल्या लोकांनाही मुंबई, दिल्ली, मद्रास यासारख्या शहरांत राष्ट्रीय पातळीवर काय घडलंय हे सविस्तर वाचायला हवं असतं.

एवढ्या सकाळीच तुमच्या दारी वर्तमानपत्रं यावं यासाठी आदल्या दिवशी आणि रात्रीही किती लोक त्यात गुंतलेले असतात याची कल्पना आहे का तुम्हाला? रोज, अगदी रविवारीसुध्दा या मंडळींचा कामाचा कारखाना चालूच असतो. आज वर्तमानपत्रं छापलेली असतात, परंतु त्यांचा जन्म हस्तलिखित स्वरूपात झाला.

प्रारंभ

ज्युलियस सीझरच्या अधिपत्याखालील रोमन साम्राज्यात आजच्या वर्तमानपत्राचा जन्म झाला. सीझर रोज हस्तलिखित घोषणा काढायचा. त्यांना म्हणत - अँक्टा दिडरना म्हणजे रोजच्या घटना, ख्रिस्तपूर्व ५९ मध्ये अँक्टा सिनटॉस नावाने हस्तलिखितं येऊ लागली. त्यामध्ये असत ते सिनेटमधील (लोकसभेतील) चर्चांचे वृत्तांत. ही हस्तलिखितं लोकांना वाचायला सोयीचं होईल अशा जागी भिंतींवर चिकटवली जात. पण आपल्या साऱ्याच गोष्टी लोकांना कळतायत हे पाहून सरकारी अधिकारी, राजकारणी नाराज झाले. त्यांनी ही घोषणापत्रं स्थगित केली. सेन्सॉरशिपचं आरंभीच्या काळातलं हे उदाहरण म्हणता येईल.

युरोपात पंधराव्या शतकात छापखाने वापरात आले. मात्र त्याच्या बऱ्याच आधी चीनमध्ये छपाईचं तंत्र अवगत झालं होतं. यामुळे छापलेला शब्द हे दळणवळणाचं, संवादाचं फार महत्वाचं साधन बनलं. बातमीपत्रं जलद गतीनं आणि सहजपणे छापली जाऊ लागली. यानंतर त्यांचं वर्तमानपत्रात रूपांतर स्वाभाविकपणेच झालं.

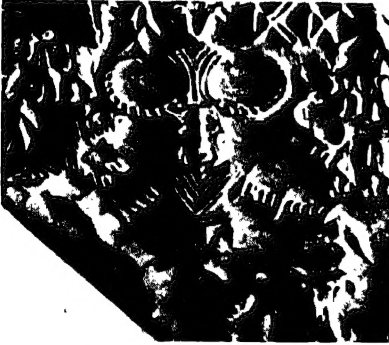

सोळाव्या शतकात पहिलं वर्तमानपत्र अवतरलं. त्यामध्ये मुख्यतः व्यापारविषयक बातम्या होत्या. त्यानंतर त्यात आल्या राजकीय बातम्या. कारण सरकारच्या निर्णयांचा व घोषणांचा व्यापारी व व्यापार यांवर सरळसरळच परिणाम होत असतो.

दि टू एन्काउंटर ऑफ दि बॅटल फ्लॉडन फिल्ड या नावानं १५१३ मध्ये पहिली 'युध्दकथा' प्रसिध्द झाली ती वृत्तांत पुस्तिकेच्या स्वरूपात. येथेच आजच्या वर्तमानपत्राचा प्रारंभ दिसतो. त्यामध्ये व्यापारी व राजकीय बातम्याच नव्हे तर आज ज्याला वर्तमानकालीन घटनांवरील टिकाटिप्पणी म्हणतो त्याची बीजं दिसतात. सर्वांना रसपूर्ण व्हाटेल असं पहिलं वर्तमानपत्र १६०९ मध्ये जर्मन भाषेत प्रकाशित झालं.

२ भारतातील वर्तमानपत्रे

भारतातील मुद्रण आणि वितरण यांचा इतिहास फार जुना नाही. मोहरा किंवा दगडशिलांवर कोरलेली अशोकाची आज्ञापत्रं यांना, संदेश वहनासाठी चोखाळलेला कथित शब्दापलीकडील वेगळा मार्ग असं जरूर म्हणता येईल. पण आपल्याकडे मुद्रणयंत्रासारखं काही तयार झालं नव्हतं कापडावर ठश्यांच्या सहाय्याने छापण्याचं आपल्याकडे जुन्या काळापासून अव-

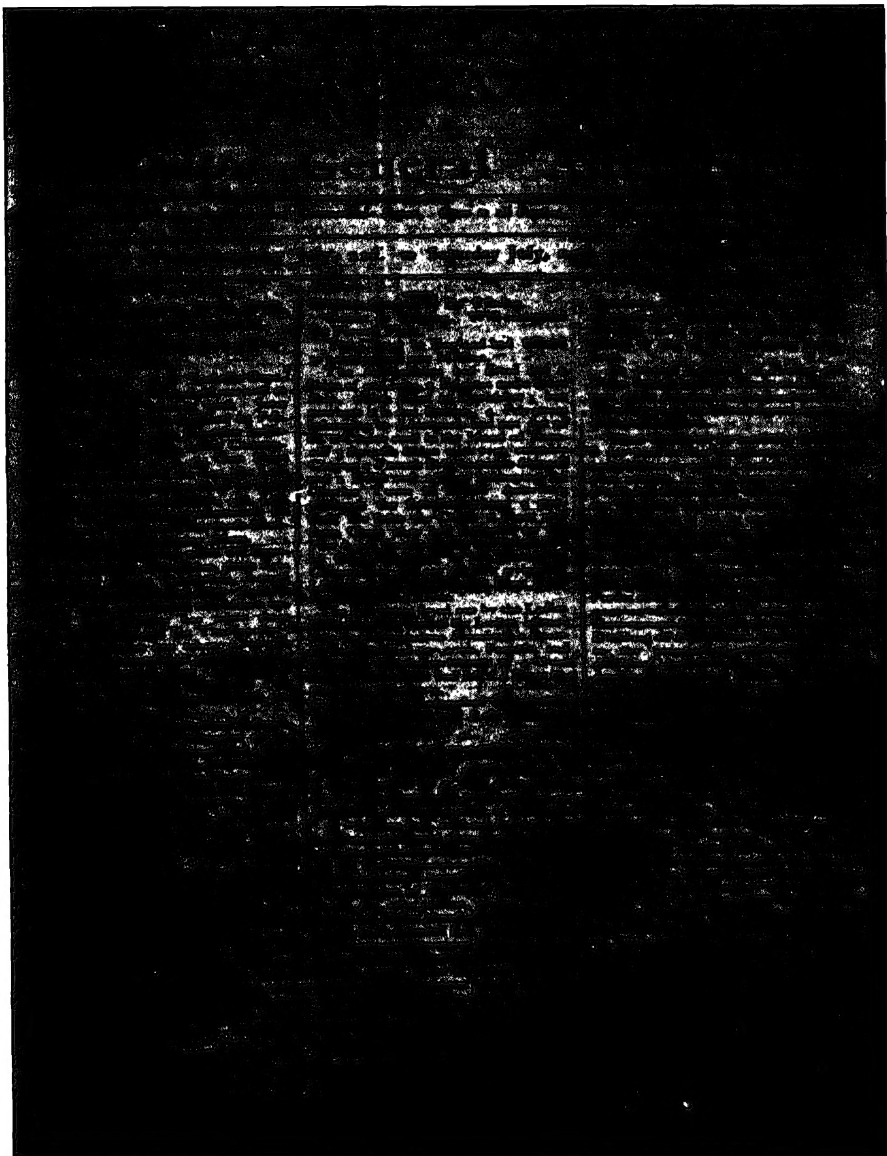
मोहंजोदडोतील शिक्का

गत आहे. तथापि छपाई आणि संदेशवहन यांच्यामध्ये आपण कधीच काही प्रगती केल्याचं दिसत नाही. महत्वाचे संदेश आपल्याकडे दूतांमार्फत पाठविले जात. त्यांची एक साखळीच असे. गावगप्पा पसरत त्या भटक्या कलाकारांमार्फत. मुसलमानी साम्राज्यात खबरे असत. ते गावोगावची हकीगत सम्राटाला लिहून सांगत असत. त्यात त्यांना दरबारात मोठा हुद्दा असे.

पोर्तुगीज धर्मप्रचारकांनी १५५० मध्ये भारतात पहिलं मुद्रणयंत्र आणलं. त्याआधी सुमारे शंभर वर्षे युरोपात मुद्रणयंत्रांचा शोध लागला होता. पोर्तुगीज धर्मप्रचारकांनी या यंत्रावर धर्मग्रंथ आणि पत्रकं छापण्यास सुरुवात केली. यामुळे त्यांचं ख्रिश्चन धर्मप्रसाराचं काम सोपं होऊ लागलं. भारतातील पहिली वार्तापत्रं छापून तयार व्हायला त्यानंतर बराच काळ जावा लागला. ब्रिटिशांनी कलकत्ता आणि मद्रास येथे आपली प्रांतऑफीस स्थापली तेव्हा त्यांनी इकडच्या हकिगती तिकडे आणि तिकडच्या हकिगती इकडे कळण्याकरिता वार्तापत्र उपयोगात आणली.

ईस्ट इंडिया कंपनीचे ते दिवस धाडसाचे होते. युरोपीयन माणसं भारतात येत तीच भाग्योदयाच्या लालसेनं. त्यांच्यापैकीच एक जेम्स ऑगस्टस हिकी यानं १७८० मध्ये बंगाल गॅझेट वा कलकत्ता जनरल ॲडव्हर्टायझर या नावाचं वर्तमानपत्र काढलं. त्याचं त्यानं वर्णन केलं ते असं - राजकीय आणि व्यापारी बातम्या देणारं साप्ताहिक. हे सर्व पक्षांना खुलं आहे. पण त्यावर प्रभाव मात्र कुणाचा नाही. जाहिराती, व्यापारी बातम्या आणि सरकारातल्या किंवा पक्षातल्या चविष्ट हकिगती यांचं मिश्रण या गॅझेटमध्ये असे. पण ते बहुधा सरकारला पटलं नसावं, कारण दोनच वर्षांत गॅझेट बंद पडलं आणि हिकीसाहेब यांची तुरुंगात रवानगी झाली. आणखीही काही वर्तमानपत्रं निघाली, पण त्यांवर सरकारची बारीक नजर असे, आणि काही वेळा त्यांतील लेखनात काटछाट सुचविली जाई. एक लक्षात ठेवलं पाहिजे की त्यावेळची ही वर्तमानपत्रं युरोपियनांनी युरोपियनांसाठीच चालविलेली असत.

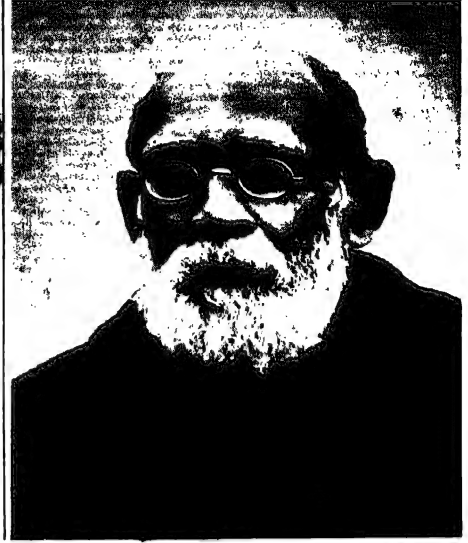
पहिलं भारतीय वर्तमानपत्रं सुरु केलं ते गंगाधर भट्टाचार्य यांनी. त्यांनी १८१६ मध्ये बंगाल गॅझेट बंगाली भाषेत प्रसिध्द केलं. त्यानंतर आले राजा राम मोहन रॉय... त्यांनी समाजसुधारणेच्या आपल्या सगळ्या कल्पना पारशी आणि इंग्रजी भाषांतील छापील माध्यमं वापरूनच प्रसारित केल्या. त्यामुळे समाज खूपच प्रभावित झाला. खुद्द भट्टाचार्यजी सुध्दा राम मोहन रॉय यांच्या प्रभावाखाली होते. सतीच्या चालीसारख्या अनिष्ट प्रथांविरूध्द रॉय यांनी कडाडून लिहिलं. ते सरकारवर टीका करीत आणि पाश्चिमात्यांच्या चांगल्या राजकीय व सांस्कृतिक संकल्पना बंगाली लोकांनी उचलून धराव्या असं आवाहन करीत. आधुनिक भारतीय पत्रकारिता स्थिरावत होती. एवढ्यात १८५७ चं क्रांतियुध्द आलं. वर्तमानपत्रांची प्रगती काही काळ मंदावली:

हिकीचे बंगाल गॅझेट

राममोहन रॉय

सुरेन्द्रनाथ बॅनर्जी

युध्दानंतर सरकारने छपाईसंबंधात अधिक कडक कायदेकानून लागू केले. त्यावर बऱ्याच इंग्लीश जाणकारांनी देखील टीका केली. वतमानपत्र स्वतंत्र असावे असं त्यांचं मत होतं. यामुळे लोकांच्या भावनांना मोकळीक मिळते आणि सरकारलाही माहिती कळते असं त्यांचं म्हणणं होतं.

सरकारचं कडक नियंत्रण होतं तरीदेखील दादाभाई नौरोजी यांचा 'रास्त गोफ्तार' किंवा सुरेन्द्रनाथ बॅनर्जी यांचा 'बॅंगाली' यासारखी वर्तमानपत्रं प्रसिध्द होत राहिली. अनिष्ट सामाजिक चालीरीतींविरूध्द मुख्यतः त्यांत लेखन असे. यांमध्येच १९१९ साली सुरु झालेल्या 'यंग इंडिया' या साप्ताहिकाचा समावेश करता येईल. त्याचे संपादक होते मोहनदास करमचंद गांधी. एक वकील, एक सामाजिक आणि राजकीय कार्यकर्ते. त्यांना छपील शब्दाची ताकद कळली होती. त्यांनी अक्षरशः शेकडो लेख लिहून ते 'यंग इंडिया' मध्ये प्रकाशित केले. अखेरीस त्या लेखनामुळे त्यांना १९२२ मध्ये कारावास सहन करावा लागला.

त्यांचं पत्रकारांना सांगणं असे की छापखाने (सरकारने) बंद केले तरी नाउमेद होऊ नका. हातांनी लेखांच्या प्रती करा आणि वाटा. कशाही पध्दतीनं लोकांना

YOUNG INDIA

Published Every Wednesday.

Edited by M. K. Gandhi.

NEW SERIES }
VOL. III, No. 21 }

AHMEDABAD, WEDNESDAY, MAY 24, 1921

{ PRICE TWO ANNAS
Per Copy. }

Notes.

Maulana Mahomed Ali—I observe that the *Indian Social Reformer* rates me for not having said anything about Maulana Mahomed Ali's speech at Madras, and not having criticised Lala Lajpat Rai's at Kanabai. I must not answer the inferences and the intensions contained in the paragraph. Critics do not know under what difficulties I edit *Young India*. I rarely read newspapers. I cannot even get them during my incessant travelling. But having read this paragraph, I purposely procured at Simla a copy of the Maulana's speech. I have only just read it. I have found that the paragraph criticised, and I am of opinion that it contains nothing in it that is objectionable. The speech is certainly not inconsistent with his interview at Aitchison. In the Madras speech, he simply states the Muslim position. In the Aitchison interview, he has accepted my suggestion and restriction of the strict Muslim doctrine. There is no doubt that of the Mussalman creed, take I what they would, is a defence of Islam. The difficulty arises because of belief in the impossibility of the Afghans moving to defeat the British without working at the same time to occupy India. That may be and will be a good reason for Mussalman, if they are true to India, not joining the Afghans even if they were able, but we may not dispute the theoretical religious right of Mussalman to state their current position. We can only honour them for it. The two great qualities of the brothers are their bravery and sincerity. And I can read nothing but these two qualities in the Madras speech.

Lala Lajpat Rai—Let me take the *Indian Social Reformer* into the secret of my methods. My assistant drew my attention to the hostile criticism of Lajpat's speech and asked me whether I wished to say anything upon it. I had not the text of his speech before me, nor had seen any criticism. I therefore wrote to Lajpat, asking him to enlighten me on the matter, and suggesting that he should apologise, if a single hasty word was uttered. It has been my privilege on close acquaintance to find him generous, forgiving and frank. He said in his letter that his Bombay speech was a specially considered utterance, and that he had not attacked any person in it. He had only dealt with the action of the Moderates as a

party. He sent me the cutting for my opinion. This was whilst I was in Simla. I was unable to read it and had forgotten all about it, till the *Reformer's* rebuke reminded me of it. I have now read Lajpat's speech and have much pleasure in stating that I find nothing offensive or incoherent in it. It is undoubtedly in Lajpat's fighting style. It is a party speech. He has adopted, by long residence in the west, the western form of criticism. But it is best western form. There is nothing vulgar in it. His charges are not unjustified by the conduct of the Moderate ministers. His worst charge is that they have merged themselves in the bureaucracy. It is a serious charge to make, but the instances adduced by him surely prove it. The Moderates may retort, if they choose, that outsiders cannot appreciate the difficulties of the ministers. But that is just what proves the error of the great leaders who had themselves allied with the Government. They should have known that such would be their lot. Every Simla man knows by experience, that it is only the being ministers until they have an effective control over the Government policy. All the repression that is now going on, is almost as bad as before. It makes little difference that now there is the force of a trial. The fact is, that most of the political sections of the Penal Code are such as to bring almost every non-co-operation speech under them. I believe that if I was charged, I should have to plead guilty to the charge of sedition. It is the duty of a non-co-operator to preach disaffection towards the existing order of things. Non-co-operators are but giving disciplined expression to a nation's outraged feelings. I should like to see a considered reply to Lala Lajpat Rai's strong indictment. In my humble opinion, the speech of Lala Lajpat Rai does not betray any loss of temper, and is quite in keeping with the advice he tendered the youth of the country in his concluding paragraphs.

'A Messenger of God'—I have received a cutting, in which I am reported to be credited with being a messenger of God, and I am asked whether I claim to have any special revelation from God. I have already dealt with the miracles attributed to me. As to this the latest charge, I must disown it. I pray like every good Hindu. I believe that we can all become messengers of God, if we cease to fear man and seek only God's Truth. I do believe I am seeking only God's Truth and have lost all fear of man. I therefore do feel that

‘योग इंडिया’चे समोरचे पान.

जातिधर्मीय मर.
 श्रीमान् आम्हा जिवा हा ये
 अन्व एक भव्य
 सुविज्ञान गम्ये आकाश पर्वत
 सदाशिव शक्ति ये. निरीकार
 सा माताजी. हूँ नाग कल्याण
 येईल

शिवार्थं नो रे वृष्यः क्षणमापि मर्यादेक्ष्यत्सत्वे न तत्क्षेपीनाथ आश्रितं तद्विनायां वनभृति ।
धर्मः कृपिभ्यः तस्य स्वानुष्ठानविहायितव्यता-मुक्तावतारः रक्षयिनि गिरिगर्भे अस्तिपति ॥

वर्ष १. पुणः—मंगळवार तारीख २५ जानेवारी १८८१ अंक ४.

नवनीताची नवीन आवृत्ति.

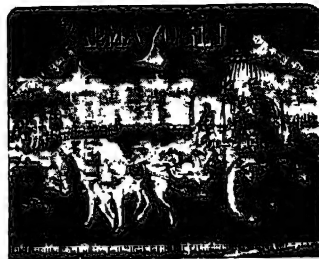
(ସ୍ୱର୍ଗତ ଶାନ୍ତିପଥ କାବ୍ୟ)

[illegible]

बापें, किता देशमय बापुन चण्डस भवत वगैर।
 पात निमयन बाणपण। आरि निमयन ॥१॥ मारन।
 कवीचा भंड कवन दोषा बापुमय ममो: मात
 न्याय आहे।

[illegible]

REGISTER NO. 6592

PRINCIPLE COPY ANNEX 2

ANNUAL SUBSCRIPTION \$1.75

A WEEKLY REVIEW

OF
National Religion, Literature, Science,
Philosophy, &c,

ol. 1

~~SECRETARY, July 1949~~

No 3.

CONTENTS

1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
5	5	5	5
6	6	6	6
7	7	7	7
8	8	8	8
9	9	9	9
10	10	10	10
11	11	11	11
12	12	12	12
13	13	13	13
14	14	14	14
15	15	15	15
16	16	16	16
17	17	17	17
18	18	18	18
19	19	19	19
20	20	20	20
21	21	21	21
22	22	22	22
23	23	23	23
24	24	24	24
25	25	25	25
26	26	26	26
27	27	27	27
28	28	28	28
29	29	29	29
30	30	30	30
31	31	31	31
32	32	32	32
33	33	33	33
34	34	34	34
35	35	35	35
36	36	36	36
37	37	37	37
38	38	38	38
39	39	39	39
40	40	40	40
41	41	41	41
42	42	42	42
43	43	43	43
44	44	44	44
45	45	45	45
46	46	46	46
47	47	47	47
48	48	48	48
49	49	49	49
50	50	50	50
51	51	51	51
52	52	52	52
53	53	53	53
54	54	54	54
55	55	55	55
56	56	56	56
57	57	57	57
58	58	58	58
59	59	59	59
60	60	60	60
61	61	61	61
62	62	62	62
63	63	63	63
64	64	64	64
65	65	65	65
66	66	66	66
67	67	67	67
68	68	68	68
69	69	69	69
70	70	70	70
71	71	71	71
72	72	72	72
73	73	73	73
74	74	74	74
75	75	75	75
76	76	76	76
77	77	77	77
78	78	78	78
79	79	79	79
80	80	80	80
81	81	81	81
82	82	82	82
83	83	83	83
84	84	84	84
85	85	85	85
86	86	86	86
87	87	87	87
88	88	88	88
89	89	89	89
90	90	90	90
91	91	91	91
92	92	92	92
93	93	93	93
94	94	94	94
95	95	95	95
96	96	96	96
97	97	97	97
98	98	98	98
99	99	99	99
100	100	100	100

OFFICE - 14 SHAM BAZAR STREET, CALCUTTA

केसरीचे पहिले पान

कर्मयोगीचे पहिले पान

त्यांच्यावरील अन्यायाची माहिती कळली पाहिजे आणि स्वयंशासनाची महती पटली पाहिजे असं त्यांचं म्हणणं होतं. परकीय सत्ताधार्यांविरुद्ध लढण्यासाठी एक शस्त्र म्हणून वर्तमानपत्राकडे पाहणारा आणखी एक थोर पुरुष म्हणजे लोकमान्य बाळ गंगाधर टिळक. त्यांनी केसरी आणि मराठा ही वर्तमानपत्रं सुरू केली. केसरीचा पहिला अंक निघाला १८८१ साली. सर्वसामान्यांपर्यंत पोचण्याचं त्यांचं उद्दिष्ट होतं. टिळकांनी स्वतःच सांगितलं आहे की ब्रिटिशांवर हल्ला चढविण्याची शैली त्यांनी उचलली ती शिशिरकमार घोष यांच्याकडून. या अर्थानं टिळकांचे ते गुरू होते.

या राष्ट्रवादी वृत्तपत्रांशिवाय एकोणिसाव्या शतकाच्या मध्याला व अखेरीला इतरही काही वर्तमानपत्रं निघाली. त्यातील काही आजही आहेत. काळाच्या ओघात ती सुट्टू झाली, स्थिर पायावर उभी राहिली आणि आज साखळी वर्तमानपत्रं म्हणून प्रसिध्द आहेत. त्यांची नावं तुम्हाला माहीत असतील, पण त्यांचा प्रारंभ किती मजेदार होता हे कदाचित तुम्हाला ठाऊक नसेल. त्यापैकी एक मद्रासचा 'द हिंदू' सुरु झाला १८७८ साली. आता त्याला शंभर वर्ष उलटून देखील गेली. ज्यांनी ही वर्तमानपत्रं सुरु केली ती फार थोर विचाराची माणसं होतीच, आणि त्यांचं साहसही प्रचंड होतं. त्यांच्यापैकी काही इंग्रजी लोक होते. त्यांनीही वृत्तपत्रस्वातंत्र्य आणि देशाचं स्वातंत्र्य यासाठीच्या लढ्यात वर्तमानपत्राच्या सहाय्यानं सहभाग घेतला.

अमृतबझार पत्रिकेची कहाणी फारच रोमहर्षक आहे. शिशिरकुमार घोष आणि त्यांचे आठ भाऊ यांनी १८६८ मध्ये कलकत्त्यात ३२ रुपयाला एक जुनं मुद्रणयंत्र विकत घेतलं. ते त्यांनी आता बंगला देशात असलेल्या जेस्सोर जिल्ह्यातील अमृत बझार या आपल्या गावी नेऊन बसविलं. त्यांनी पत्रिका सुरु केली. सर्वसामान्य माणसावरील अन्यायाविरुद्ध तीमध्ये अत्यंत कडक भाषेतील लेखन असे. स्वाभाविकच त्यांना त्रास होई. कधी छापखाना बंद करावा लागे. पुढे १८६९ मध्ये त्यांनी काही स्तंभ इंग्रजीमधून छापण्यास सुरुवात केली. आणि भाषिक वर्तमानपत्रांविरुद्ध अँग्लो-व्हर्नाक्युलर प्रेस कायदा लागू होणार असे दिसताच रातोरात त्यांनी इंग्रजी वर्तमानपत्र सुरु केलं आणि सरकारी नियंत्रणाचा दड्या बाजूला ठेवला.

'द बाँबे टाइम्स'चे संपादक होते रॉबर्ट नाइट. हे आणि इतर तीन वर्तमानपत्रं मिळून निर्माण झाला टाइम्स ऑफ इंडिया... त्याचा जन्म १८६१ चा. त्याचे संपादक थॉमस बेनेट. यांनी रॉबर्ट नाइट यांची परंपरा उत्तम चालविली. टाइम्स ऑफ इंडियाचे सर्व संपादक स्वतंत्र बुध्दीचे होते, त्यामुळे हे वर्तमानपत्र झपाट्यान स्थिरावलं. प्रारंभीच्या काळात देखील या वर्तमानपत्राचं वार्ता संकलन व्यापक आणि विविध मतप्रदर्शन

करणाऱ्या वार्तापत्रांनी समृद्ध असे. 'बॉम्बे क्रॉनिकल'चे खंदे संपादक बेंजामिन गाय हॉर्निमन हे टाईम्स ऑफ इंडियाला 'बोरिबंदरची बुद्धी' म्हणत. मात्र तरीसुद्धा त्यांना टाईम्स ऑफ इंडियाशी स्पर्धा कधी करता आली नाही. त्यांच्याइतकं जुनं नाही पण तरीदेखील ऐतिहासिक महत्वाचं वर्तमानपत्र म्हणजे नॅशनल हेराल्ड. ते १९३६ मध्ये सुरु झालं, आणि त्याच्या संचालक मंडळाचे अध्यक्ष होते जवाहरलाल नेहरू. खरं तर पक्षांनी चालविलेली वर्तमानपत्रं फार काळ टिकत नाहीत. पण या नियमास अपवाद असलेल्या काहीपैकी एक आहे नॅशनल हेराल्ड.

त्या काळात बरेच धाडसी आणि बुद्धिमान लोक पत्रकारितेकडे आकृष्ट झाले. बेंजामिन गाय हॉर्निमन यांचा भारतीय स्वातंत्र्यलढ्याला पाठिंबा असे. बंगालच्या पाळणीविरुद्ध १९०५ मध्ये झालेल्या निदर्शनांत त्यांनी भाग घेतला. त्यावेळी धोतर नेसून रस्त्यातून ते अनवाणी चालत गेले. विलिंग्डन यांचं स्मारक उभारण्याविरुद्ध उभारलेल्या मोहिमेचं त्यांनी नेतृत्व केलं. आणि १९१८ मध्ये एफ्ल्युएंझाची जबरदस्त साथ आली तेव्हा त्यांनी घरोघरी जाऊन लोकांना मदत केली. रौलट कायद्याविरुद्ध त्यांनी सत्याग्रह केला आणि अमृतसर हत्याकांडाबद्दल त्यांनी विरोधी लेखन केलं तेव्हा ते आजारी होते. तरी त्यांना बाहेर खेचून नेऊन १९१९ साली भारताबाहेर पाठविण्यात आलं. ते १९२१ साली भारतात पुन्हा आले ते परवानगी विनाच!

किम, द जंगल बूक आणि बॅरक रुम बॅलॅडस्चे लेखक रुडयार्ड किपलिंग हे लाहोर येथील सिव्हील अँड मिलिटरी गॅझेटच्या संपादकीय मंडळावर होते. निरस सरकारी वृत्तांतांची मुद्रितं तपासण्यात त्यांचा बराच वेळ जात असे. ती वाचता वाचता स्वाभाविकपणेच त्यांचा सरकारविरोधी उपरोध तयार झाला असावा. 'डिपार्टमेंटल डिट्रीज' या शीर्षकानं नंतर प्रकाशित झालेल्या त्यांच्या कविता प्रथम आल्या त्या सिव्हील अँड मिलिटरी गॅझेटमध्ये. पण त्यांच्या उपरोधिक लेखनाने त्यांचे ज्येष्ठ नाराज झाले. त्यांची बदली अलाहाबादच्या 'द पायोनियर'मध्ये करण्यात आली. तेथे त्यांनी कविता आणि उपहासात्मक कविता लेखन चालूच ठेवलं. पण वृत्तपत्र हा मामला गंभीर असल्याचा दावा करून किपलिंग यांच्या लिखाणाला फारशी दाद देण्यात आली नाही. नंतरच्या काळात 'द पायोनियर'चे हे अंक अमेरिकेत भरमसाठ किमतीला

यत्नं निम्नः परो वेति गच्छमा बहुषेतयाम् ।
अद्वारचरितानाम् बहुषेयः सुदृग्गच्छाम् ॥ १ ॥

१ भाग

बनारस संमत् १८४० • वि० बाबूगुप्त दत्त १४ चतुर्विंशति १० मासं च १८८४ ई०

अंक २

॥३॥ भारतीयन ना वाम
सहितशिविष्य वाच मन्त्रान् वदित ॥॥

BEHARATIWAN.
PUBLISHED EVERY MONDAY

BENARES,
10th MARCH 1884.

[illegible]

वर आ वतावार नवीं ने ।
 वर से वर एवसें विष को अगला कर
 तब से चिन्तामणि वर कुछ मोरार
 मनुष्यों का देवा को एरा ने वि
 कुछ वरंजो नवीं जो वरणा, वरं देवों
 तर्जो विचार देविनों से विर वर वा
 वरि विषय दे वरुनी ने मर देवों तर्ज
 जी विषय वरुनी वाती ने न वरि देवों
 वाती से वर एवसें विष को अगला कर
 विष एवसें वर वि वर से वरुनी वर

પોર ખમણ પર ખમણ વળ પાતા જે ।
 જમ વેલતે જે જિ કમ ૧૧ મોરાજ મજા-
 યવોં હા કમ થી માન કાજં રિપમ જે
 મજોં જમતા તો ઘમવા કોજ જમ જિન્ય-
 ક્ષામિયોજો જે હિર પમારતે જે મજલ જે
 જિ "પટલ" મજા જે પોર તોજે વર હી
 જિન્ય"—રાઘવ જમ પાપ જોતો હો જો-
 હા કા ક્ષામ્ય માનિહાર જે હુલસેં હા
 હમતે જે ત્રિલે પાપ જોતો હો માન પ-
 હંગા જિ જમારા હજવા ઘેલા જે—

हरद्वार बाहर हमसफरदारी के साथ-
टैनेज बेलक बाइबल एक दिन मारिधार
के रोमन बर एक गाड़ी के ऊपर, डेरेम
माइर को मातुम कृपा कि बि पूरे छात्र
वा टिकटे मेबर पछिमे छात्र को बस
वा दिखे बर एक बाइबल कज्जे में रखे
टिकटे मांगा—बेलक बाइबल में क्या नि
रखि देना कज्जे क बर बर खरीगे मे
कम तुम्हें कुछ दखे, तबना एक बा
कपले कुर बोर लड़ी बाजल में लड़ी गो
रखि लभ मिथार बेसरी दई। हरद्वार
बलान कज्जे में भाना माय बसबल ल

[illegible][illegible]

മാതൃ

ഡിസംബർ രണ്ടു മുതൽ
അരിനക്ഷൻ ആറാണിസ്

[illegible]

കേരളത്തിലെ സാക്ഷരത

भारतजीवन .. साप्ताहिक

पातृभूमि एक जुने मल्याळी दैनिक

[illegible]

എല്ലാവിധമായും മോചനം നേടിയവർ

וְיִתְּנוּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
לְחֵן וְחַסְדֶּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ

കുറ്റകൃത്യങ്ങൾ സംഭവിക്കാൻ സാധ്യതയുള്ളവർക്ക് മാത്രമാണ് പരിശോധന നടത്തേണ്ടത്.

2000年10月1日
 星期一

7. חומות המדינה

കോർത്താരിൻ

പ്രൊഫസർ എ.പി.ജി. അബ്ദുൽ ഹാമീദ്

[illegible]

சுதேசமித்திரன்

உள்ளுறை

"இத்தியானி ஆனா தாமிர்நாடு தாமிர்நகரம்"

கோஷத்தை கருணாநிதி
மாற்றிக்கொள்கிறார்

புள்ளி விநாயக இயல் விடை யார்

பொருள் 10. 'சுதந்திர' என்பதற்கு வரையறை
 எழுப்பும் இயல்பு எழுப்பும் சொந்தத் தன்மை அமை
 யுள்ளவர்களுக்கு. "இந்தியா இந்து சமயம் பற்றிய
 துறை சந்திரன்" என்பதற்கு வரையறை இது. சொல் வற்றை அமை
 யுள்ளவர்களுக்கு உரிய சொந்தத் தன்மை அமை
 யுள்ளவர்களுக்கு உரிய சொந்தத் தன்மை அமை

79 பக்கம்

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

2. The second part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

3. The third part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

4. The fourth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

5. The fifth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

6. The sixth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

7. The seventh part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

8. The eighth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

9. The ninth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

10. The tenth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

இந்த ஆண்டு அரசு செலவு
ரூ. 100 கோடி குறைகிறது

[illegible]

ב הנהגה הנכונה
היא ב. א. ו. א. נ. א.
והנהגה הנכונה

‘மித்யா’வைப் பாராட்டிப் பி. வி. இலம்

திருத்தணி அறங்காவலர் மீது
படவாங்கை: முதல்வர் உறுதி

[illegible]

जगभरच्या गेल्या काही शतकांतील वृत्तपत्रांचा इतिहास पाहिला तर असं दिसून येईल की जुलमीतलं जुलमी राज्यदेखील लोकांची मुक्त आविष्काराची उर्मी दाबून ठेवू शकत नाही. कल्पना, विचार सतत तेवते ठेवण्यासाठी वृत्तपत्रांचा चांगला उपयोग होतो आणि लोकांचा जाणून घेण्याचा हक्कही त्यांमुळे अबाधित राहतो. आज वर्तमानपत्र स्वारखी निर्माण व तेवढ्याच संख्येनं नाहीशी होत असतात. भारतात बरीच वर्तमानपत्रं आणि मासिकं आहेत. पण या मोठ्या संख्येमुळे उगाच गैरसमजही होतो. दैनिकांचंच खदाहरण घ्या. त्यांचा एकूण खप आहे फक्त नव्वद लाख. देशाच्या अडुसष्ट कोटी लोकसंख्येमध्ये पंचवीस कोटी साक्षर हीच मुळात संख्या लहान. त्यामध्ये एवढासा खप... लोकांना माहिती करून देण्याचं व्रत कसं पार पडणार?

३ वार्तासंकलन आणि संपादक

वार्तासंकलनाचं दालन म्हणजे वृत्तपत्राचा आत्माच. या ठिकाणी शहरातील, देशातील आणि जगातील बातम्या एकत्र होतात. येथूनच वार्ताहर बातम्या मिळविण्यासाठी बाहेर पडतात, आणि पुन्हा येथेच येऊन अथवा टेलिफोन करून बातम्या देतात. येथेच टेलिप्रिंटरची यंत्रं धडधडत असतात आणि त्यामधून बाहेर पडणाऱ्या कागदावर देशातल्या व जगातल्या महत्वाच्या शहरांमधून बातम्या प्रकट होत असतात. काही वर्तमानपत्रांत टेलिप्रिंटरनं जिल्हाकेंद्रं देखील जोडलेली असतात. टेलिप्रिंटर यंत्रं टाइपरायटरप्रमाणे असतात. फक्त ती विजेच्या तारांनी अथवा रेडिओ लहरींनी जोडलेली असतात. जेव्हा एखाद्या केंद्रामधून उदा. दिल्ली, आपरेटर टेलिप्रिंटरवर त्याला बातमीदारानं दिलेला मजकूर टाइप करतो तेव्हा त्या क्षणी दिल्लीशी टेलिप्रिंटर यंत्रणेनं जोडलेल्या फक्त देशातीलच नव्हे तर साऱ्या जगभरच्या सगळ्या वर्तमानपत्रांमध्ये तो मजकूर जसाच्या तसा मिळतो.

सरकार, उद्योगधंदे वा व्यापारसंस्था यांनी काढलेल्या प्रसिध्दीपत्रकांमधून देखील बातम्या मिळतात. बातम्या पुरविणारे आणखी एक ठिकाण म्हणजे वृत्तसंस्था. या ठिकाणी वृत्त प्रतिनिधी आणि वार्ताहर नेमलेले असतात. ते केंद्र कचेरीकडे आपल्या

बातम्या पाठवतात. युनायटेड न्यूज ऑफ इंडिया आणि प्रेस ट्रस्ट ऑफ इंडिया या भारतीय वृत्तसंस्था इंग्रजीमध्ये बातम्या प्रक्षेपित करतात. समाचार भारतीच्या बातम्या हिंदीमध्ये प्रक्षेपित होतात. असोसिएटेड प्रेस (ए.पी. - अमेरिकन) आणि रॉयटर्स (ब्रिटिश) या नाणावलेल्या परदेशी वृत्तसंस्था आहेत. तुम्ही जेव्हा वर्तमानपत्रात बातम्यांआधी वा अखेरीला ही नावं वाचता, तेव्हा समजून चाला की त्या त्या बातम्या त्या त्या वृत्तसंस्थेने पुरवलेल्या आहेत.

बातम्यांच्या रूपाने शब्दांचा हा जो महासागर तयार होतो तो नीटपणे चालणं, त्यातून प्रसिध्दीयोग्य बातम्या निवडणं, हव्या त्या आकारात त्यांची काटछाट करणं आणि मग त्या वाचकांपुढे आकर्षक पध्दतीने सादर करणं हे कौशल्याचंच काम आहे. निवड ही करावीच लागते. कारण वर्तमानपत्रात छापण्यासाठी जेवढी जागा असते त्याच्या दुपटीहून अधिक मजकूर रोज वर्तमानपत्राच्या कचेरीत येत असतो. या ठिकाणीच वृत्तपत्राची दिशा आणि संपादकीय कौशल्य महत्वाची ठरते.

‘गरमागरम’ बातम्या, प्रासंगिक , लेख, मतं-मतांतरं व्यक्त करणारे स्तंभ, संपादकीय, क्रीडावार्ता, व्यापारबातम्या, जाहिराती, छायाचित्रं वगैरे विविध घटकांचं मिश्रण म्हणजे वर्तमानपत्र असतं. यातले कोणते घटक कोणत्या प्रमाणात दुसऱ्या दिवशीच्या पेपरमध्ये असणार हे ठरविण्यासाठी काही यंत्रणा हवी असते. हे सहसा दिवसभराच्या विविध बैठकांमधून ठरत असतं. संपादक या विविध घटकांशी संबंधित गटांच्या बैठका घेतात. उदाहरणार्थ वृत्तसंपादक, प्रमुख उपसंपादक आणि प्रमुख वार्ताहर यांच्या बैठकीत उद्या कोणत्या महत्वाच्या बातम्या अपेक्षित आहेत आणि त्यानंतरचा घटनाक्रम काम असू शकेल याची चर्चा होते. याच बैठकीत वृत्तपत्रांनं कोणत्या बातम्यांचा विशेष तपास करावा याचा विचार होतो आणि वेगवेगळी कामं वेगवेगळ्या लोकांना वाटण्याचं ठरतं.

संपादकीय टीकाटिप्पणी लिहिणाऱ्या सहकाऱ्यांची एक बैठक संपादक रोज घेतो. या ठिकाणी प्रासंगिक महत्वाच्या कोणत्या विषयावर संपादकीय लिहायचं हे ठरविलं जातं. नंतर संपादक विविध विषयांचं विशेष ज्ञान असणाऱ्या मंडळींच्या बैठका घेतो. त्यामध्ये कला, क्रीडा, विभागाचे संपादक असतात तर जाहिरात व्यवस्थापक असतो.

পেট্রোলের এট দর বৃদ্ধি

संज्ञासंज्ञासंज्ञा

জাঙ্গালির চরের বার আনাই
এখন ব্রহ্মপুত্রের গর্ভে

[illegible]

உள்ளுறை **பக்கம்**

[illegible]

গোষ্ঠী

তিস্তার জল বণ্টনকে কেন্দ্র
করে নতুন আন্দোলন

1. *Staphylococcus aureus* (S. aureus) is a Gram-positive, spherical bacterium that is commonly found on the skin and in the nose of humans and animals. It is a facultative anaerobe, meaning it can grow with or without oxygen. S. aureus is known for its ability to form a thick, protective layer called a biofilm, which can make it difficult to treat with antibiotics.

2. *Streptococcus pneumoniae* (S. pneumoniae) is a Gram-positive, spherical bacterium that is commonly found in the lungs and bloodstream of humans. It is a facultative anaerobe and is known for its ability to cause pneumonia, meningitis, and other serious infections. S. pneumoniae is also known for its ability to form a thick, protective layer called a capsule, which can make it difficult to treat with antibiotics.

3. *Escherichia coli* (E. coli) is a Gram-negative, rod-shaped bacterium that is commonly found in the intestines of humans and animals. It is a facultative anaerobe and is known for its ability to cause a variety of infections, including urinary tract infections, gastrointestinal infections, and sepsis. E. coli is also known for its ability to form a thick, protective layer called a biofilm, which can make it difficult to treat with antibiotics.

4. *Pseudomonas aeruginosa* (P. aeruginosa) is a Gram-negative, rod-shaped bacterium that is commonly found in the lungs and bloodstream of humans. It is a facultative anaerobe and is known for its ability to cause a variety of infections, including pneumonia, meningitis, and other serious infections. P. aeruginosa is also known for its ability to form a thick, protective layer called a biofilm, which can make it difficult to treat with antibiotics.

5. *Acinetobacter baumannii* (A. baumannii) is a Gram-negative, rod-shaped bacterium that is commonly found in the lungs and bloodstream of humans. It is a facultative anaerobe and is known for its ability to cause a variety of infections, including pneumonia, meningitis, and other serious infections. A. baumannii is also known for its ability to form a thick, protective layer called a biofilm, which can make it difficult to treat with antibiotics.

தமிழ்நாடு அமைதிப் படைகள்

1. The first part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: John Doe, Jane Smith, and Bob Johnson. The addresses are: 123 Main St, 456 Elm St, and 789 Oak St.

2. The second part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Alice Brown, Charlie White, and David Green. The addresses are: 101 Main St, 202 Elm St, and 303 Oak St.

3. The third part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Emily Black, Frank Gray, and Grace Blue. The addresses are: 404 Main St, 505 Elm St, and 606 Oak St.

4. The fourth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Henry Red, Ivy Yellow, and Jack Purple. The addresses are: 707 Main St, 808 Elm St, and 909 Oak St.

5. The fifth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Karen Pink, Leo Orange, and Mia Silver. The addresses are: 1010 Main St, 1111 Elm St, and 1212 Oak St.

6. The sixth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Noah Gold, Olivia Bronze, and Peter Platinum. The addresses are: 1313 Main St, 1414 Elm St, and 1515 Oak St.

7. The seventh part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Quinn Copper, Ryan Iron, and Sarah Steel. The addresses are: 1616 Main St, 1717 Elm St, and 1818 Oak St.

8. The eighth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Tom Tin, Ursula Lead, and Victor Zinc. The addresses are: 1919 Main St, 2020 Elm St, and 2121 Oak St.

9. The ninth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Wendy Nickel, Xavier Silver, and Yvonne Gold. The addresses are: 2222 Main St, 2323 Elm St, and 2424 Oak St.

10. The tenth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Zachary Platinum, Adam Copper, and Eve Silver. The addresses are: 2525 Main St, 2626 Elm St, and 2727 Oak St.

11. The eleventh part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Frank Gold, Grace Silver, and Henry Copper. The addresses are: 2828 Main St, 2929 Elm St, and 3030 Oak St.

12. The twelfth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Ivy Iron, Jack Steel, and Karen Tin. The addresses are: 3131 Main St, 3232 Elm St, and 3333 Oak St.

13. The thirteenth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Leo Lead, Mia Zinc, and Noah Nickel. The addresses are: 3434 Main St, 3535 Elm St, and 3636 Oak St.

14. The fourteenth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Olivia Silver, Peter Gold, and Quinn Copper. The addresses are: 3737 Main St, 3838 Elm St, and 3939 Oak St.

15. The fifteenth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Ryan Silver, Sarah Gold, and Tom Copper. The addresses are: 4040 Main St, 4141 Elm St, and 4242 Oak St.

16. The sixteenth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Ursula Silver, Victor Gold, and Wendy Copper. The addresses are: 4343 Main St, 4444 Elm St, and 4545 Oak St.

17. The seventeenth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Xavier Silver, Yvonne Gold, and Zachary Copper. The addresses are: 4646 Main St, 4747 Elm St, and 4848 Oak St.

18. The eighteenth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Adam Silver, Eve Gold, and Frank Copper. The addresses are: 4949 Main St, 5050 Elm St, and 5151 Oak St.

19. The nineteenth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Grace Silver, Henry Gold, and Ivy Copper. The addresses are: 5252 Main St, 5353 Elm St, and 5454 Oak St.

20. The twentieth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Jack Silver, Karen Gold, and Leo Copper. The addresses are: 5555 Main St, 5656 Elm St, and 5757 Oak St.

21. The twenty-first part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Mia Silver, Noah Gold, and Olivia Copper. The addresses are: 5858 Main St, 5959 Elm St, and 6060 Oak St.

22. The twenty-second part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Peter Silver, Quinn Gold, and Ryan Copper. The addresses are: 6161 Main St, 6262 Elm St, and 6363 Oak St.

23. The twenty-third part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Sarah Silver, Tom Gold, and Ursula Copper. The addresses are: 6464 Main St, 6565 Elm St, and 6666 Oak St.

24. The twenty-fourth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Victor Silver, Wendy Gold, and Xavier Copper. The addresses are: 6767 Main St, 6868 Elm St, and 6969 Oak St.

25. The twenty-fifth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Yvonne Silver, Zachary Gold, and Adam Copper. The addresses are: 7070 Main St, 7171 Elm St, and 7272 Oak St.

26. The twenty-sixth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Eve Silver, Frank Gold, and Grace Copper. The addresses are: 7373 Main St, 7474 Elm St, and 7575 Oak St.

27. The twenty-seventh part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Henry Silver, Ivy Gold, and Jack Copper. The addresses are: 7676 Main St, 7777 Elm St, and 7878 Oak St.

28. The twenty-eighth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Karen Silver, Leo Gold, and Mia Copper. The addresses are: 7979 Main St, 8080 Elm St, and 8181 Oak St.

29. The twenty-ninth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Noah Silver, Olivia Gold, and Peter Copper. The addresses are: 8282 Main St, 8383 Elm St, and 8484 Oak St.

30. The thirtieth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Quinn Silver, Ryan Gold, and Sarah Copper. The addresses are: 8585 Main St, 8686 Elm St, and 8787 Oak St.

31. The thirty-first part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Tom Silver, Ursula Gold, and Victor Copper. The addresses are: 8888 Main St, 8989 Elm St, and 9090 Oak St.

32. The thirty-second part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Wendy Silver, Xavier Gold, and Yvonne Copper. The addresses are: 9191 Main St, 9292 Elm St, and 9393 Oak St.

33. The thirty-third part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Zachary Silver, Adam Gold, and Eve Copper. The addresses are: 9494 Main St, 9595 Elm St, and 9696 Oak St.

34. The thirty-fourth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Frank Silver, Grace Gold, and Henry Copper. The addresses are: 9797 Main St, 9898 Elm St, and 9999 Oak St.

35. The thirty-fifth part of the document is a list of names and their corresponding addresses. The names are: Ivy Silver, Jack Gold, and Karen Copper. The addresses are: 10000 Main St, 10101 Elm St, and 10202 Oak St.

कला संपादक छायाचित्रं, इतर चित्रं, आकृत्या ठरवतो. जाहिरात व्यवस्थापक दुसऱ्या दिवशीच्या वर्तमानपत्रात किती जाहिरात आहे हे सांगतो. एव्हाना अुद्याचा 'पेपर' कसा असेल यातील बऱ्याच गोष्टी ठरलेल्या असतात. अर्थात नंतर घडणाऱ्या घटनांनी हे रूप पूर्ण बदललं जाण्याची शक्यता असते. अशी महत्वाची बातमी आली तर संभाव्य बदलासाठी प्रत्येकालाच तयार रहावं लागतं.

वार्तासंकलनाचे दालन

वर्तमानपत्राच्या संपादकीय विभागात कोण काम करतं हे समजून घेण्यासाठी त्यांना एका मोठ्या दालनात आणून बसवू या. आधुनिक वृत्तपत्रात याच प्रकारे सर्व कर्मचाऱ्यांना एकत्र समावले जातं. त्यातील काही व्यक्तींभोवती फारतर कोचेच्या भिंती असतात व अशा तऱ्हेनं छोट्या खोल्या तयार होतात. पण त्यांना बाहेरचं व बाहेरच्यांना आतलं पूर्ण दृश्य दिसतं. हे मोठी दालन शांत असतं, कारण आधुनिक वीजाणू मुद्रण यंत्रविज्ञानात आवाज नसतोच.

ही मोठी दालन दोन भागांत विभागू या. त्यातल्या एका भागात बातम्या एकत्र होतात. दुसऱ्या भागात त्यावर संपादकीय संस्कार केले जातात. बातमीदार रोजच्या घटनांच्या बातम्या मिळविण्यासाठी बाहेर जातात. उदाहरणार्थ समारंभ आधीच जाहीर झालेले असतात आणि वर्तमानपत्राच्या दैनंदिनीत त्यांची नोंद असते. वृत्तपत्रानं स्वतः करविलेल्या विषयावर वृत्तलेख तयार करण्याच्या दृष्टीनं माहिती मिळविण्यासाठी देखील ते बाहेर पडतात. काही वार्ताहर शोधवृत्तांच्या मागावर जातात. समाजातील गैर घटनांचा शोध घेऊन वर्तमानपत्रातून लोकांसमोर त्या सप्रमाण मांडणे ह्या अशा गोष्टींबद्दल काही वेळा लोकं त्यांची प्रशंसा करतात. या मोहिमांचा हेतू असतो. काही वार्ताहर आदल्या दिवशीच्या घटनेचं पुढे काय झालं या तपासात निघतात. काही वार्ताहरांच्या काही गोष्टी बांधील असतात. ते त्या मार्गी लागतात जसं की गुन्हेगारी, न्यायालयं, महानगरपालिका वगैरे ठिकाणी ठरलेले वार्ताहर ठरलेल्या वेळी जाऊन बातम्या आणतात. आता बऱ्याच वर्तमानपत्रांत मुलीही वार्ताहराचं काम करतात. पूर्वी असं नव्हतं. वार्ताहराचं काम कठोर मागण्या करणारं असतं आणि मुली ते अधिक सुकरपणे करू शकतील असंच त्यांनी सिध्द केलं आहे.

प्रत्येक वार्ताहराला प्रारंभी बांधील काम करावी लागतात. त्यात गुन्हेगारी, न्यायालय, महापालिका अशी क्षेत्रं येतात. त्यानंतर तो स्वतःचं विशेष क्षेत्र ठरवितो. क्रीडावार्ताहर फक्त खेळाच्या बातम्या देतात, तर गुन्हेगारी वार्ताहर गुन्ह्यांच्या. लौकरच त्यांच्या पोलिसांशी ओळखी होतात. गुन्हेगारी जग त्यांना परिचयाचं होतं. याच संपर्काचा त्यांना उपयोग होतो.

पूर्वी वार्ताहराला गरज असे ती फक्त पेन आणि वही याची. कोणत्याही घटनेची माहिती घेऊन परत कचेरीत आल्यावर तो सहसा बातमी टाईप करतो. लघुलेखन हे वार्ताहराचं आवश्यक कौशल्य मानलं जातं. आता वार्ताहर टेप रेकॉर्डर्स वापरतात. भारतीय भाषांतील वार्ताहर विशेषतः मुलाखतींसाठी अजूनही हातांनी मजकूर लिहितात. पण काही भाषांमध्ये टाइपरायटर्सचा अधिक उपयोग होऊ लागला आहे.

वार्ताहरांचा आणखी एक गट असतो. विशेषतः दिल्लीमध्ये त्यांना मोठं नाव असतं - विशेष प्रतिनिधी. त्यांना संसदेच्या आणि भारत सरकारच्या विविध मंत्रालयांच्या बातम्या द्याव्या लागतात. रटाळ भाषणं आणि कंटाळवाण्या चर्चा ऐकत त्यांना बसावं लागतं, पण डोळे उघडे ठेवले तर त्यांना रोमहर्षक घटना वृत्तांत लिहिण्यास मिळते आणि घालवलेल्या वेळाचं चीज होतं. याशिवाय राजनैतिक प्रतिनिधी, औद्योगिक प्रतिनिधी, विज्ञान प्रतिनिधी असे वार्ताहर असतात. अलिकडेच एका वर्तमानपत्रात महिला घडामोडी प्रतिनिधी नेमण्यात आला आहे.

टेलिप्रिटरवर येणारी, टपालानं येणारी, बातमीदारांकडून येणारी अशा ठिकठिकाणाहून सारख्या बातम्या येत असतात. त्यांच्यावर संपादकीय संस्कार करण्याचं किंवा त्यांचं पुनर्लेखन करण्याचं काम उपसंपादकाचं. येणारा मजकूर चाळायचा, आपल्याला हव्या त्या लांबीइतकी त्यात काटछाट करायची, त्या मजकुराला उत्तम शीर्षक द्यायचं अशी कामं त्याला करायची असतात. पुनर्लेखनाचं काम तर अतिशय कौशल्याचं, परंतु भटकून वार्ताहरी करण्याची सवय झालेल्यांना हे काम फार बैठ वाटण्याची शक्यता आहे. हा स्वभावप्रकृतीचा प्रश्न असतो. काहींना टेबलाशी बैठ काम आवडतं तर काहींना बाहेर पडून लोकांना भेटणं, अधिक ओळखी वाढवणं,

व्यंगचित्रकार अबू

माहिती मिळवणं हे काम आवडतं. खरं तर उपसंपादक म्हणून काही काळ काम केल्यानंतर कोणीही चांगला वार्ताहर होऊ शकेल. कारण तरच फारसं शब्दबंबाल न करता सुस्पष्ट लिहिण्यास तो अथवा ती शिकेल. सगळ्या उपसंपादकांनी देखील काही काळ वार्ताहरी करावी. नाहीतर कोणत्या परिस्थितीत बातम्या मिळवाव्या लागतात याची त्यांना कधीच कल्पना येणार नाही.

वर्तमानपत्रामध्ये याशिवाय सहसंपादक असतात. त्यांची संख्या फार नसते. संपादकीय, क्वचित काही स्तंभ लिहिणं हे त्यांचं काम असतं. वाचकांकडून येणारी

पत्रं, बाहेरून लिहिणाऱ्या लेखकांचे लेख पहाणं, तपासणं हे या मंडळींचं काम असतं. एक सहसंपादक बऱ्याच वेळा वर्तमानपत्राच्या रविवार पुरवणीचं काम बघतो.

वृत्तसंपादकाचा दर्जा बघता त्याला एक स्वतंत्र काचेची खोली असायला हवी. वार्ताहर आणि उपसंपादक यांचा तो अधिकारी असतो. तसा तर वार्ताहरांचा प्रमुख मुख्य वार्ताहर असतो आणि उपसंपादकांचा प्रमुख मुख्य उपसंपादक असतो. वृत्तसंपादकाचे सहसा बाहेरगावी काम करणाऱ्या वृत्तप्रतिनिधींवरही नियंत्रण असते.

पहेली का सही उत्तर
देने वालों के नाम

[illegible][illegible][illegible]

१. **प्रश्न** : क्या आपने हाल में किसी व्यक्ति को देखा है जो सड़क किनारे खड़ा होकर लोगों को देख रहा हो ?
 २. **प्रश्न** : क्या आपने हाल में किसी व्यक्ति को देखा है जो सड़क किनारे खड़ा होकर लोगों को देख रहा हो ?
 ३. **प्रश्न** : क्या आपने हाल में किसी व्यक्ति को देखा है जो सड़क किनारे खड़ा होकर लोगों को देख रहा हो ?
 ४. **प्रश्न** : क्या आपने हाल में किसी व्यक्ति को देखा है जो सड़क किनारे खड़ा होकर लोगों को देख रहा हो ?
 ५. **प्रश्न** : क्या आपने हाल में किसी व्यक्ति को देखा है जो सड़क किनारे खड़ा होकर लोगों को देख रहा हो ?

ऐमोफिल तनैया

[illegible][illegible]

4300

[illegible]

एक सप्ताह में १००० आराम और शक्ति
 का नया ही वजन बढ़ाने के लिए शक्ति

[illegible]

मज्झिमा

[illegible][illegible][illegible]

(अनायास) बहुत दिनों

बाल भारत

मन का संकल्प

यस्य मनो विचिन्त्ये सत्यं
तस्मात्प्राप्तं वां शीघ्रं ते
न त्वं भूमिं प्र वीर्यं
विराज्यसि यं त्वं गच्छेत्
तथा ह्यसौ वासवः स भद्रः
नान्यं वाच्यं विदित्वा ननु न
मर्त्यं च त्वं विदुः शक्यं तं त्वं
उत्तमं विदित्वा त्वं न त्वं
विदुः शक्यं त्वं न त्वं
तु त्वं न त्वं त्वं न त्वं
तु त्वं न त्वं त्वं न त्वं

[illegible]

एकना का मंदिर

क्या गया है मरुतम का उच्छेद
 'सा' दुःख का है स्वाधीन
 जगत् जगत् का है
 साध-साध का स्वाधीन है
 मोक्ष का नहीं धिक्का

आजो थायी ।
उरा हाथनी कल न
गहना का दिया जना कर ।
कुछ न कुछ खरबन धरी भवता कर

[illegible]

॥ श्री गणेशाय नमः ॥
 श्री गणेशाय नमः
 श्री गणेशाय नमः

॥ श्री गणेशाय नमः ॥
 ॥ श्री गणेशाय नमः ॥
 ॥ श्री गणेशाय नमः ॥
 ॥ श्री गणेशाय नमः ॥
 ॥ श्री गणेशाय नमः ॥

[illegible]

इम्नहान का गोरख

[illegible]

—अधीनस्थ प्रशासक
१२ वर्ष VIII कक्षा, ६५
उपनाम वि-१

वर्तमानपत्रातील मुलांचे पान

अक्षरजुळणी करणाऱ्या वर्तमानपत्रातील संपादकीय कार्याचा तत्ता

संपादक

अग्रलेखाचे लिखाण
संपादकास पत्रे
पुस्तक परिक्षणे
संभ लेखन
संपादकीय पान
विविध सदरे

सहायक संपादक

बातमीदार व प्रतिनिधी

वृत्तसंपादक

राज्य व जिल्हा पातळीवरील

खास वार्ताहर

विशेष वार्ता विभाग : कला, चित्रपट, विज्ञान
विषयक बातमीदार, रेडियो, दूरदर्शन वृत्त प्रतिनिधी

संपादकास साहाय्य करणारे -
कार्यकारी संपादक
व्यंगचित्रकार
वृत्तसंकलक इतर कर्मचारी

प्रमुख वार्ताहर,
वार्ताहर छायाचित्रणकार

प्रमुख उपसंपादक, उपसंपादक,
क्रोडा, व्याण्ण वगैरे

मुद्रित तपासनीस

जेवढं वर्तमानपत्र मोठं तेवढी त्याची यंत्रणा विस्तृत असते. उपवृत्तसंपादक, विज्ञानसंपादक, छायाचित्र संपादक असेही अधिकारी असतात. पण हे सगळे धागे शेवटी जाऊन पोचतात संपादकाशी. त्याचं काम नेत्याचं आणि सूत्रधाराचं असतं. वाद्यवृंदाचा जसा संचालक तसा वर्तमानपत्राचा संपादक ही तुलना त्यातल्या त्यात जवळची. वाद्यवृंदाच्या प्रत्येक वादकाला संचालक सूचना देतो. त्याप्रमाणे तो त्यांचे स्वतःचे वाद्य स्वतंत्र वाजवतो आणि ते योग्य स्वरमेळामध्ये बसतं.

संपादकाला तर काचेची खोली हवीच. प्रत्येक वर्तमानपत्रामध्ये संपादकाची भूमिका वेगवेगळी असते. एकाद्या वर्तमानपत्रात तो मुख्यतः लिहिणारा माणूस असतो. विषय ठरवायचा, लिहायचे, संपादकीय पाठवायचे आणि मग संपादकीय पानाचे काम पाहायचे. बाकीच्या गोष्टी सहकाऱ्यांवर सोडायच्या अर्थात त्याचं नियंत्रण असणारच. किंवा तो फक्त नियोजनकर्ता असेल आणि त्याचा बहुतेक वेळ आणि कल्पनाशक्ती बातमी कशी आणवयाची, ती प्रसिध्द कशी करायची, तसेच महत्वाच्या विषयावर कसं मतप्रदर्शन व्हायला हवं हे ठरविण्यातच खर्च होईल. तो कदाचित एक ओळ ही लिहिणार नाही. ऐकून नवलच वाटेल, पण जगातले काही उत्तम तडफदार संपादक नुसत्या कल्पना डोक्यात घोळवत असतात आणि इतरांना लेखनप्रवृत्त करतात.

मात्र भारतीय संपादक सहसा संपादकीय किंवा स्तंभलेखन पसंत करतात, ते नियोजनास फार वेळ देत नाहीत. काही देशांमध्ये नियोजनकौशल्य असणाऱ्या संपादकांस पसंती असते. भारतातही काही संपादक या बाबतीत अनुकूलता दाखवू लागले आहेत.

४ छापखान्यात

वर्तमानपत्र काढणारी माणसं कोण असतात? तुम्हाला वाटेल की याचं फक्त एका शब्दात उत्तर देता येईल - पत्रकार, तर तुमचं थोडंफार बरोबर आहे एवढंच म्हणता येईल.

पत्रकारांनी लिहिलेल्या बातम्या आणि लेख लोकांपर्यंत पोचण्यासाठी वर्तमानपत्र छापण्याची गरज आहे. त्यासाठी मुद्रण यंत्र, अन्य सामग्री विकत घेऊ शकेल, हिशोब ठेवील, वृत्तपत्राचं वितरण करील आणि एकूणच हा उद्योग चालू ठेवील अशी व्यवसाय संघटना हवी.

तर आता जरा मुद्रणशाळेत जाऊन बघू या. या छापखान्यात खूप माणसं काम करीत असतात. जुन्या उर्दू वर्तमानपत्रात छापखान्यामध्ये हस्ताक्षर कुशल देखील असत. अजूनसुद्धा आधुनिक प्रतिरूप मुद्रण प्रक्रियेमध्ये या हस्ताक्षर कुशलांचा उपयोग होतो. हे लोक प्रत्येक पान छापण्यापूर्वी लिहून काढतात. छापखान्यात मुद्रित

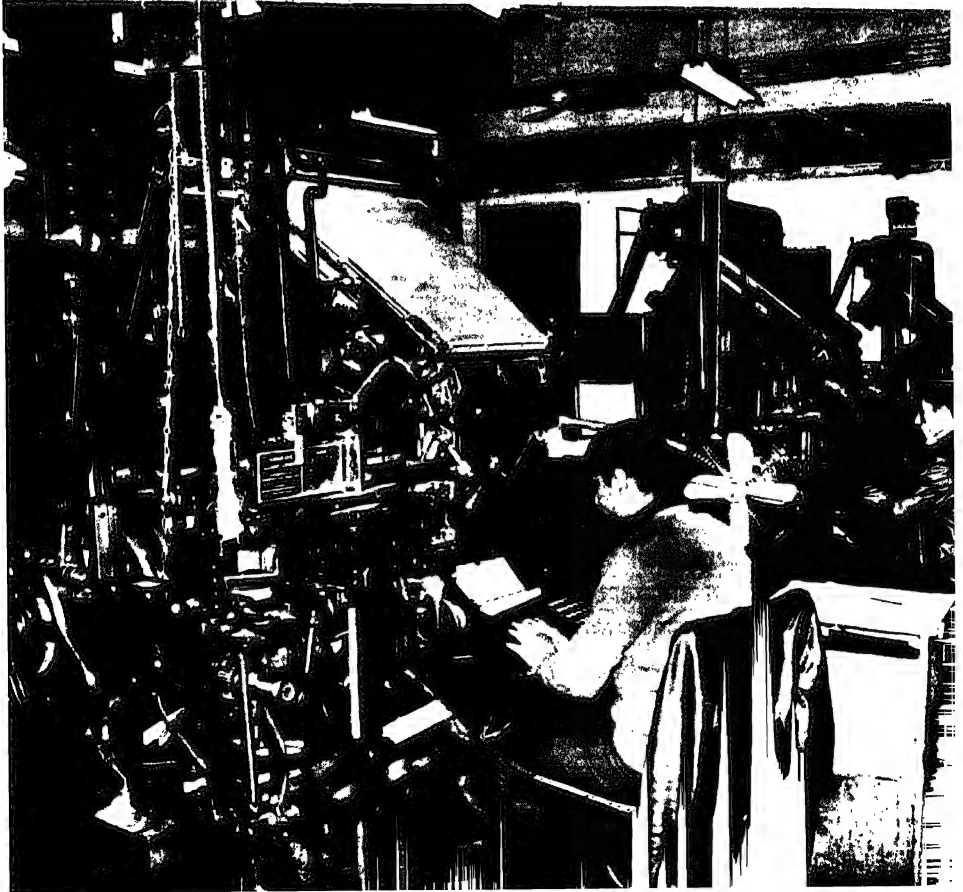
हस्ताक्षर कुशल कामात व्यग्र

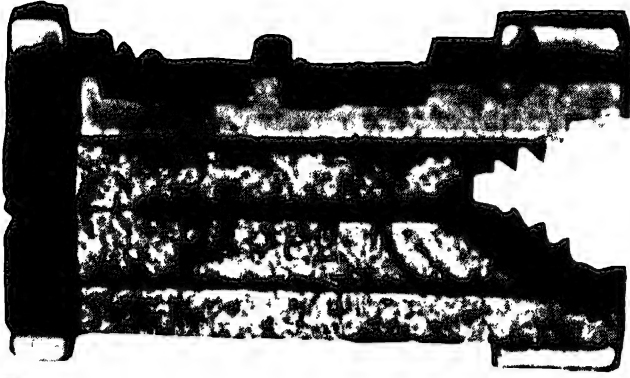
तपासनीस असतात. त्यांना बऱ्याच वेळा अनेक लोक फारशी किंमत देत नाहीत. पण प्रत्यक्षात वर्तमानपत्रामध्ये हे लोक फार महत्वाचे असतात कारण जितकं काळजीपूर्वक ते आपलं काम करतील तेवढ्या कमी चुका वर्तमानपत्रात होतील आणि लोकांचा तेवढा विश्वास वाढत जाईल.

बातम्या पुरविणारे लोक आणि त्या लोकांच्या घरांपर्यंत नेणारे लोक यांना विसरून चालणार नाही. वृत्तपत्राच्या मुख्य कचेरीत वार्ताहर असतात, त्याशिवाय जिल्ह्याच्या ठिकाणी आणि काही वेळा खेड्यावरही वृत्त प्रतिनिधी असतात. ते टपालानं किंवा तारेनं बातम्या पाठवितात. काही वेळा ते टेलिफोनही करतात. सगळेच वर्तमानपत्रात पूर्णवेळ काम करतात असं नाही. ते एरवी शिक्षक, वकील, दुकानदार असा काही व्यवसाय करत असतात, आणि फुरसतीच्या वेळात पत्रकार असतात. यातून त्यांना थोडे जादा पैसेही मिळतात.

काही छोट्या गावांत पेपरविक्रेते हेच त्या वर्तमानपत्राचे वृत्तप्रतिनिधी असतात. केरळमध्ये तर खरोखरीच असं घडतं. कारण भारतातल्या इतर कोणत्याही राज्यापेक्षा केरळात साक्षरता अधिक आहे आणि तेथे वर्तमानपत्रांचा खप तीन ते चार लाखपर्यंत असतो.

आज अर्थातच या व्यवसायातही अधिकाधिक विशेषीकरण होत आहे. वर्तमानपत्रात आज सजावट करणारे असतात. त्यांचे काम हेच की वर्तमानपत्राच्या प्रत्येक पानाचं रंगरूप अगदी तपशीलात जाऊन पाहायचं. वर्तमानपत्रात छायाचित्रकार व छायाचित्रसंपादक असतात. त्यांचं रोजचं काम एवढंच की हजारो छायाचित्रे पाहायची

छोटे साचे (मॅट्रिक्स)

आणि त्यातून उद्याच्या अंकासाठी योग्य अशी काही निवडायची. विज्ञान, वास्तुकला, संरक्षण, पर्यावरण, शिक्षण, धर्म या क्षेत्रात विशेष ज्ञान बाळगणारे लेखक वा प्रतिनिधी प्रत्येक वर्तमानपत्राच्या हाताशी असतातच.

तंत्रज्ञान

संपादकीय दालनातील शांततेपासून दूर तळमजल्यावर वा तळघरात असतो छापखाना. जहाजाच्या एंजीनरूम सारखी याची काही प्रमाणात अवस्था, तर काही प्रमाणात याचे रूप कारखान्याचे. येथील यंत्रं वाट पहात असतात वर्तमानपत्राच्या जुळणी झालेल्या पानांची.

छापखान्यातील लायनो टाईप जुळणी यंत्र म्हणजे धातूचे राक्षसच असतात. या छोट्या धातूशाळाच. त्यावर धातूचे मोठे तुकडे रांगत असतात. ते वितळतात आणि

लायनोटाईप यंत्र

रस तांब्याच्या टायपात जाऊन बसतो. वार्ताहरांनी आपला मजकूर लायनोटाइप यंत्रावर जुळणी करण्यास दिला की ही कारवाई सुरू होते. या यंत्रावरील अक्षररचना टाइपरायटरसारखीच असते. फक्त ऑपरेटर कळा दाबतो तेव्हा छोटे साचे (मॅट्रिक्स) जुळवले जातात आणि वितळलेल्या शिशावर ओळीच्या आकारात दाबले जातात. त्यातून एकसंध ओळ तयार होते. म्हणूनच तर या प्रक्रियेला लाइन ओ टाइप असं नाव दिलं गेलं.

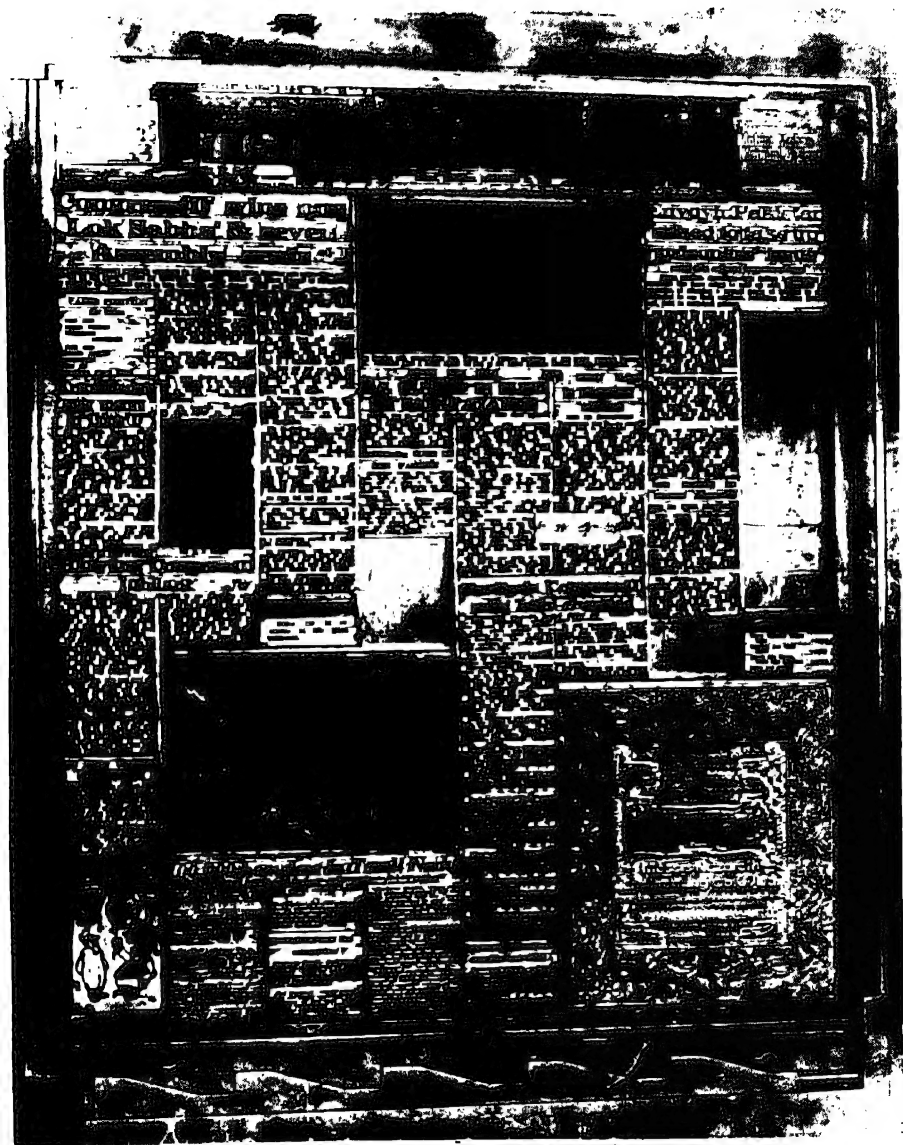
अशा ओळीमागून ओळी एकत्र केलेला मजकूर एका मोठ्या लोखंडी चौकटीत पूर्वनियोजित रचनेप्रमाणे पक्का बांधला जातो. त्याला पान म्हणतात. त्यामध्ये शीर्षकांसहीत सर्व धातूमध्ये असते. या पानावर एक विशिष्ट प्रकारचा पुढा यंत्रामध्ये दाबला जातो. त्यास म्हणतात फ्लॉग. यावरच धातूच्या त्या पानाची प्रतिमा उमटते. तो फ्लॉग अर्धवर्तुळाकार वाकवला जातो. आणि त्यावर वितळवलेलं शिंस ओतलं जातं. हा सुमारे तीस किलो वजनाचा धातूचा पत्रा छपाई यंत्राच्या रूळांवर बसवला जातो. दुसऱ्या टोकाला न्यूजप्रिंट कागदाच्या मोठमोठ्या गुंडाळ्या यंत्रात अडकवून ठेवलेल्या असतात. यंत्र सुरू झालं की धाड धाड आवाज करीत तासाला साठ ते सत्तर हजार प्रती या वेगानं वर्तमानपत्र छापून तयार होऊ लागतं.

छपाईचा आणखी एक मार्ग म्हणजे प्रतिरूप मुद्रण. येथे मूळ पानाची निगेटिव तयार केली जाते. त्यापासून जस्त किंवा ॲल्युमिनियमची ऑफसेट प्लेट तयार करतात. त्यानंतर जो भाग छापायचा तो पाणी किंवा इतर रसायनांनी धुतात. या प्रक्रिये पाठिमागे 'शाई'चा स्वीकार किंवा धिक्कार ही कल्पना असते.

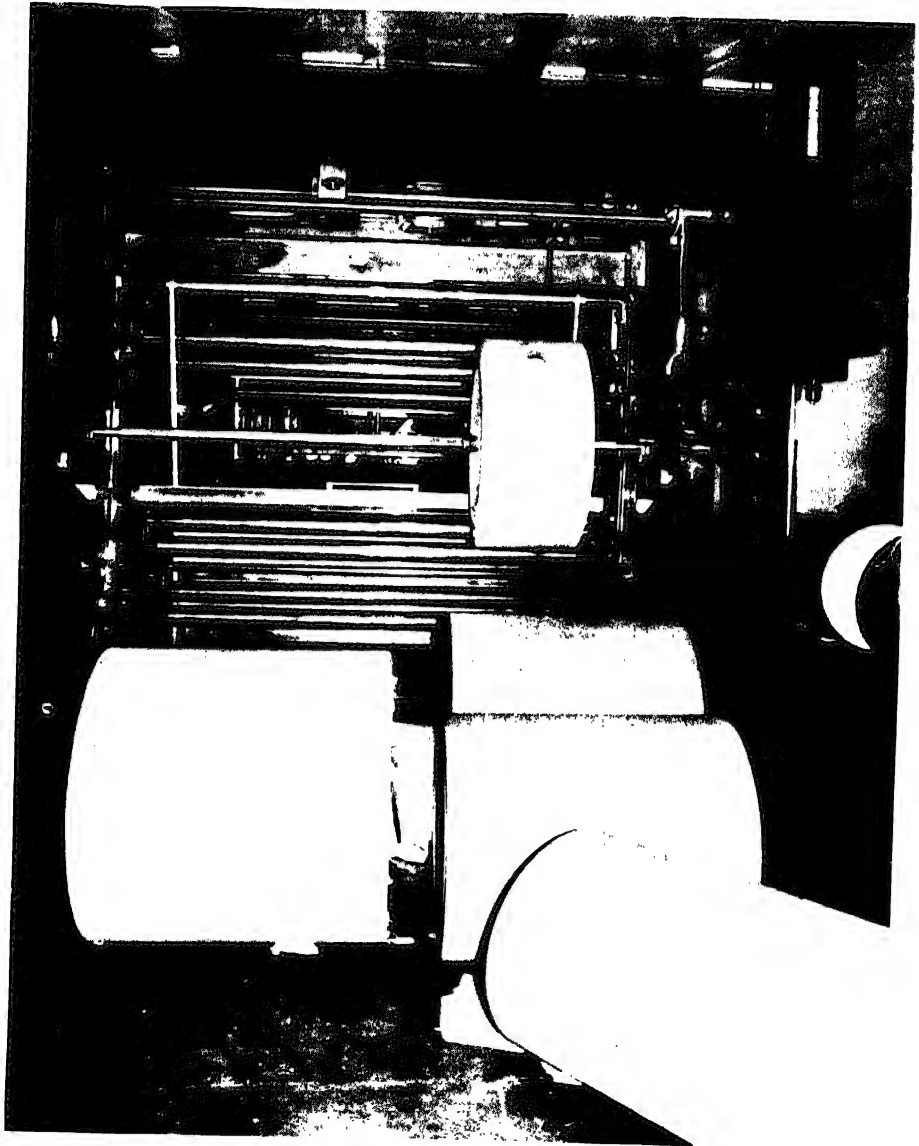
वर्तमानपत्रं छापली जातात तो एक खास प्रकारचा कागद असतो. त्याला न्यूजप्रिंट म्हणतात. हा कागद जलशोषक असतो. त्यावर शाई जलद वाळते, आणि छपाई चालू असताना पसरत नाही.

या यंत्रात छपाईखेरीज कटिंग, एकत्र करणं, घड्या घालणं आणि प्रती मोजणं ही कामं सुध्दा होतात.

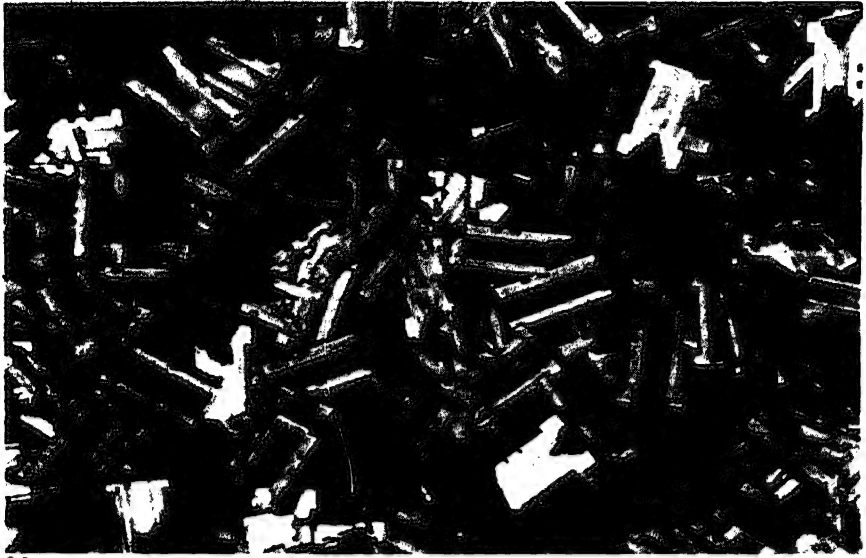
या ठिकाणी खूपच आवाज आणि धांदल गडबड असते. कामगार अक्षरशः कागदाचे डोंगर इकडूनचे तिकडे करीत असतात. धातूची पानं यंत्रावर चढविण्यापासून सर्व कामं लगबगीनं चालू असतात. प्रत्येकाची धावपळ असते ती दुसऱ्या दिवसाचा 'पेपर' वेळेवर यावा म्हणून.

वर्तमानपत्राची पान-बांधणी

वर्तमानपत्राच्या कागदांची गुंडाळी

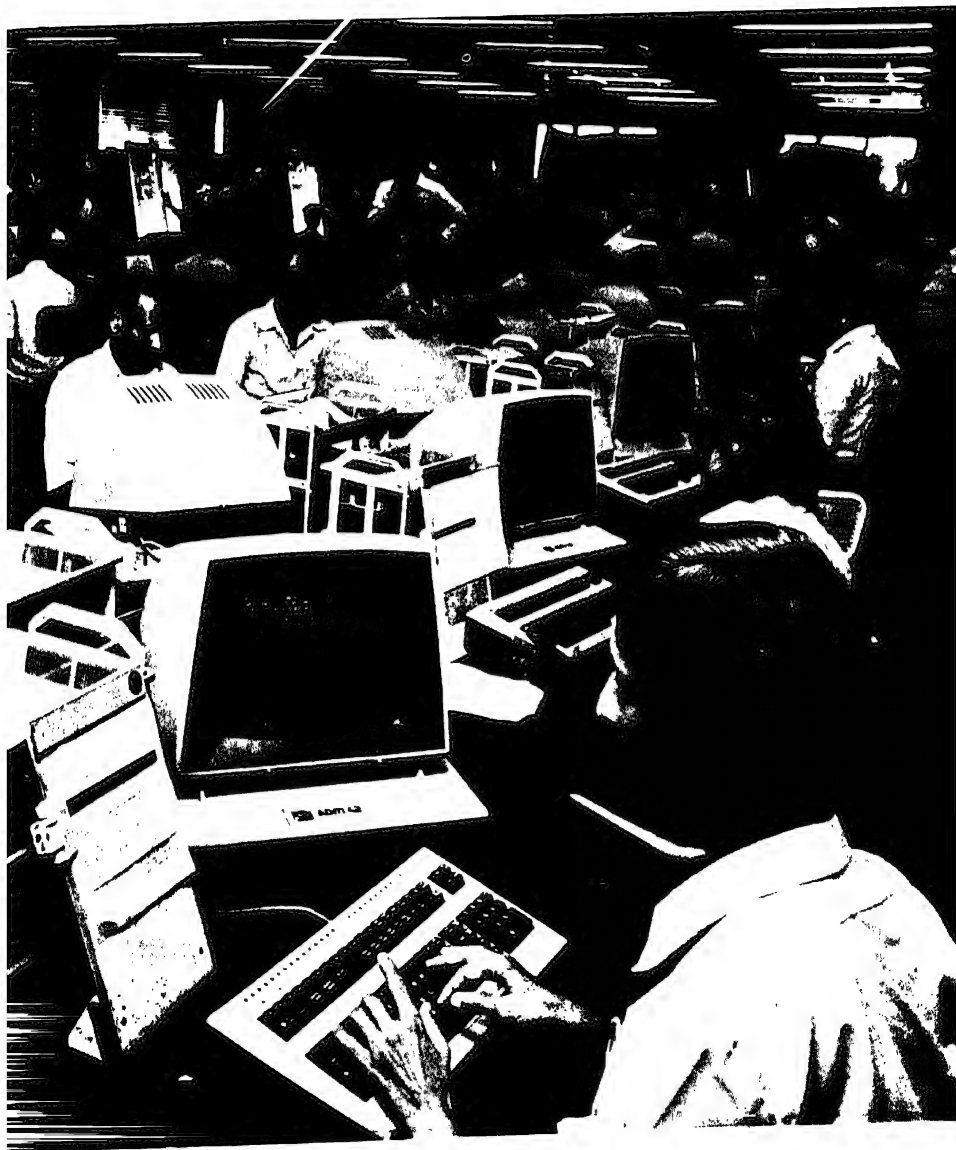
(मेंट्रिक्स)

वृत्तपत्रछपाईमधील हा गडबड-गोंगाट लौकरच नाहीसा होईल. वीजाणू तंत्रावर चालणाऱ्या संपादकीय खोल्यांतील मंद आवाज एवढीच वर्तमानपत्राची खूण राहिल. आपल्या सर्वात मोठ्या दैनिकांपैकी एक 'दि हिंदू' मध्ये आधीच फोटो टाइपसेटींग यंत्र आहेत. शिवाय तो फॅसिपाइल पद्धतीने छापला जातो. ही पद्धत रेडिओ फोटोसारखी आहे. यामुळे छपाई सुकर व अधिक जलद होते. या पद्धतीत पानाची प्रतिमा केंद्र कचेरीमधून कोईमतूर, बंगसौर आणि हैद्राबाद याठिकाणी पाठविली जाते.

वीजाणू क्रांतीमुळे इतर देशांतील वृत्तपत्र जगात फारच मोठे बदल झाले आहेत. नव्या पद्धतींनी कमी कष्टात वर्तमानपत्र प्रसिध्द करणे शक्य होत आहे. तीस मिनिटांत पंधरा पानांचे संपादन, जुळणी आणि उत्पादन होऊ शकते आणि तुम्हाला वाचण्यासाठी वर्तमानपत्र तयार होतं. अजूनही वर्तमानपत्राचा आत्मा संपादकीय दालनच आहे. पण

किती फरक पडला आहे, पहा. आता वीजाणू साधनांनी गजबजलेली ही खोली आहे. प्रमुख उपसंपादक, उपसंपादक, सहसंपादक, पुढारी, मुद्रित तपासनीस ही सगळी कामे आता एकटा एक माणूस करू शकतो. पत्र-काराजवळ आता त्याच्या फोनलाच जोडलेला त्याचा स्वतःचा वीजाणू टाईपरायटर असेल, त्यावर तो बातमी टाईप करील ती परस्पर वीजाणू तंत्रावर चालणाऱ्या संपादकीय खोलीत मिळेल. उपसंपादक टी व्ही सारख्या पडद्यावर पाहून तिथल्या तिथे ती संस्कारीत करील आणि लगेच जुळणी संगणकाला ती पुढील कारवाईसाठी देईल. काही मिनिटांतच त्या बातमीचं मुद्रित त्याच्यासमोर झळकेल. वृत्त संस्थांच्या बातम्याही अशाच सरळ या संगणकास देता येतील. ज्यावर ही मुद्रितं दिसतात त्यांना म्हणतात व्हिज्युअल डिस्प्ले टर्मिनल. छपाई संगणकनियंत्रित फोटो टाइपसेटर्सच्या सहाय्याने होते. उपग्रहामार्फत पानच्या पान वीजाणू प्रक्षेपण पद्धतीने अथवा टिब प्रक्षेपण पद्धतीने (डिजिटल ट्रान्स्मिशन) धाडणं ही आणखी नवी पायरी आहे. लौकरच

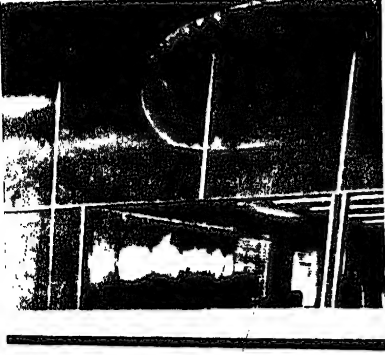

व्हिडियो टर्मिनल मुद्रणजुळणी

कॉम्प्युटर आऊटपुट विभाग

संगणक नियंत्रित शाईचे फवारे न्यूजप्रिंटर
शाई फवारतील आणि प्लेटविना छपाई
वास्तवात येईल.

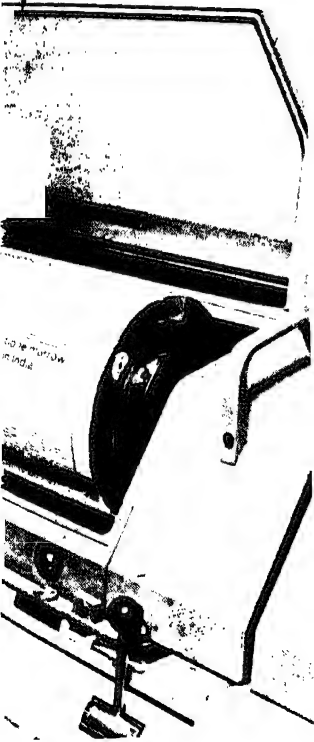
पत्राची बांधणी

फॅसिमिल ट्रान्समिशन

भारतातही हे बदल येत आहेत. परंतु आपल्या वर्तमानपत्रांत खूप माणसांना काम आहे आणि तंत्रवैज्ञानिक प्रगती साध्य केलेल्या देशांना गती ही जेवढी महत्वाची वाटते, तेवढी आपल्याला वाटत नाही.

५ व्यवस्थापन

अनेक छोट्या भारतीय वृत्तपत्रांत सत्ता एकाच व्यक्तीच्या हाती एकवटलेली असते - व्यवस्थापक आणि संपादक हा एकच माणूस असतो आणि बहुधा तोच मालकही असतो.

आज वृत्तपत्र मालकी आणि नियंत्रण यांचे अनेक नमुने आपल्यापुढे आहेत. ते आपण अमलात आणून पाहिले पाहिजेत. वर्तमानपत्रात काम करणाऱ्या लोकांची सहकारी संस्थाच ते चालवू शकेल. प्रकाशक आणि व्यवस्थापक यांनी चालवलेली वर्तमानपत्रे असतानाच वरील प्रयोग करून पाहता येईल.

संपादकीय कर्मचाऱ्यांखेरीज वर्तमानपत्र निघणं शक्य नाही. पण व्यवस्थापकीय कर्मचारी नसतील तर वर्तमानपत्र टिकणं अवघड आहे. बऱ्याच देशांमध्ये वर्तमानपत्र छापण्यासाठी जो कागद वापरला जातो त्या कागदाच्या किंमतीपेक्षा वर्तमानपत्राची किंमत कमी असते. वर्तमान पत्रात जाहिराती असतील तरच हे शक्य होतं. जाहिरातींमधून निर्मितीखर्च तर निघतोच, पण त्यातून संपादकीय व व्यवस्थापकीय वर्गाचे पगार देणं आणि वर्तमानपत्र फायद्यात चालविणं शक्य होतं.

The call of the mourner

Submitted May 10, 1964

Sugar release

**Sarunas lifer
alleges torture**

Steps to counter fully drought

...the ...
...the ...
...the ...

1. A firm or
workers

Police station
checked

**Eastern
Railway**

**\$ 5,000 purse
for winners of
Indian GP**

LET'S SPIN IT

TODAY IS SPORTS

Raymond offers a
range of elegant versatile
clothes from fabric to fitting
at a first class all the way

2019年1月1日

A group of low-level
collaborators exists.

١٠٠٠
 ١٠٠٠

The All New Range of

The All New Range of

RAYMOND'S
shorts

**Tonight,
when you pick up
your spoon to eat,
remember...**

Many children
need many friends.

World

"My best is behind me"

CHOCOLATE
 100% CACAO
 100% CACAO
 100% CACAO
 100% CACAO

MOHAMMEDAN SPORTING S
MAIDEN TRIUMPH.

* including party
West German Sport

STYLISH WORDS ABOUT SHIRTS

**Raymond promises that
you will never get hot
under the collar again.**

वर्तमानपत्रातील जाहिराती

व्यवस्थापकीय वर्गांचे एक महत्वाचे काम म्हणजे जाहिराती आणणे. हे काम जाहिरात खात्यामार्फत केलं जातं. या खात्याचे प्रतिनिधी छोट्या-मोठ्या जाहिरातदारांकडे जातात. जाहिरात देण्यासाठी त्यांची मनधरणी करतात, आपलं वर्तमानपत्र किती लोकांपर्यंत जातं आणि ते लोक कसे श्रेष्ठ आहेत, त्यांच्याकडे कसा आहे आणि म्हणून जाहिरात दिलेल्या वस्तू ते कसे खरेदी करू शकतील हे त्यांना पटवून देतात.

आणि या जाहिरातींमुळेच अमेरिकन वर्तमानपत्रांना एकशेवीस ते एकशेसाठ पानं रोज देणं शक्य होतं. त्याचमुळे ब्रिटिश वर्तमानपत्रं रोज साठ ते ऐंशी पानं देऊ शकतात. अमेरिका आणि ब्रिटनमधील रविवारची वर्तमानपत्रं काही वेळा एक किलोपेक्षा जास्त वजनाची भरतात!

जाहिरातींमुळेच वर्तमानपत्रं तग धरू शकतात. जाहिराती कमी केल्या तर वर्तमानपत्राची किंमत पाच, सहा किंवा दहा पट सुध्दा ठेवावी लागेल. आणि फारच थोड्या लोकांना ती परवडू शकेल. रशिया, चीन, पोलंड आणि व्हिएटनामसारखे समाजवादी देश असं मानतात की जाहिराती हा अनाठायी खर्च आहे. ती वर्तमानपत्र जाहिराती स्वीकारत नाहीत. मग ती चालतात कशी? सरकारच वर्तमानपत्रांचं महत्त्व जाणून त्यामध्ये बराच पैसा घालतं. तेथील वर्तमानपत्रं खाजगी मालकीची नाहीत. कोणती तरी संघटना किंवा सरकारी संघटना वर्तमानपत्रं चालविते. सत्तारूढ पक्ष, शेतकरी संघटना, लष्कर किंवा युवक संघटना वर्तमानपत्रं चालविताना आढळतात.

सरकार हे स्वतः मोठं जाहिरातदार असतं. तशी तर वर्तमानपत्रावर त्यांची सत्ता असतेच. जाहिरातींचा फायदा आणि या प्रकारचा तोटा यांचा तोल साधणं अवघड असतं.

व्यवस्थापनाच्या इतरही जबाबदाऱ्या असतात. वर्तमानपत्राची विक्रीव्यवस्था त्यांनीच पहायची असते. ज्या गावात ते प्रसिध्द होतं त्या गावाच्या परिसरात विक्रीची सोय करावी लागते. हे अतिशय कठिण काम असतं, शिवाय जबरदस्त स्पर्धा असते. बाहेर अंधार असताना भल्या पहाटे वर्तमानपत्रांचे गळे घेऊन व्हॅन्स निघतात आणि तीनशे किलोमीटर अंतरापर्यंत ती वितरणासाठी मेऊन टाकतात. काही वेळा यासाठी

टॅक्सी भाड्यान घेतल्या जातात. प्रतिस्पर्धी वर्तमानपत्राला मागे टाकण्यासाठी या व्हॅन्स आणि टॅक्सीज फार वेगाने दौडविल्या जातात. दक्षिणेतलं एक वर्तमानपत्र अन्य दाक्षिणात्य शहरांना विमानसेवेनं आपला माल पुरवित असे. त्या वर्तमानपत्राचं स्वतःचं विमानपथक होतं - प्रथमा हेरॉन जातीच्या विमानाचं आणि नंतर दोन इंजिनांच्या डीसी-३ डाकोटा विमानाचं.

वर्तमानपत्राचे गळे विशिष्ट ठिकाणी टाकले जातात. तेथून मग घाऊक वृत्तपत्रविक्रेते ते ताब्यात घेतात. तो पुढे किरकोळ विक्रेत्यांना ते देतो. त्यांचं काम म्हणजे ती वृत्तपत्रं वेगवेगळी करून त्यावर नाव/पत्ते घालून ठेवायचे. मग वर्तमानपत्र टाकणारी पोरं ती घरोघरी पोचवतात. या पोरांचं जीवन मोठं खडतर असतं. थंडी, वारा, पाऊस, काही असो, त्याचा दिवस पहाटे ४ ला सुरू होतो. त्याला रविवार नाही की सुट्टी नाही. त्याला वर्तमानपत्र विकण्याबद्दल कमिशन मिळतं. त्याच्या कुटुंबाच्या उत्पन्नातही बऱ्यापैकी भर पडते.

युरोपात बहुसंख्य लोक नाक्यावर जाऊन पेपर विकत घेतात. कामावर जाताना सकाळचं वृत्तपत्र आणि संध्याकाळी घरी परतताना सायंदाईनिक विकत घ्यायचं हा तेथील बहुसंख्यांचा परिपाठ आहे. भारतात (आणि जपानमध्येही) वर्तमानपत्रं घरी टाकली जातात.

वर्तमानपत्र कसं असावं, त्यात काम असावं याबद्दल जगभर वेगवेगळ्या कल्पना आहेत. त्या त्या देशाच्या प्रगतीवर त्या अवलंबून आहेत. उदा. जपानमध्ये दूरदर्शनच्या पडद्यावर वर्तमानपत्र वाचायला मिळतं तर चीनमध्ये मोठ्या प्रमाणावर भित्तिपत्रं लावली जातात.

बहुतेक प्रगत देशांमध्ये वर्तमानपत्र प्रकाशन हा पोलाद, रसायने अथवा कापड या सारखा उद्योग मानला जातो. भारतात आपण द्विधा मनस्थितीत आहोत - म्हटलं तर हा उद्योग आहे वा नाही देखील. आपल्याकडे अनेक छोटी वर्तमानपत्रं आहेत. ती एका व्यक्तीच्या किंवा फार तर कुटुंबाच्या मालकीची असतात. त्यामुळे कुटुंब-व्यवसाय पध्दतीनं ती चालविली जातात. त्याचबरोबर आपल्याकडे काही फर्म्सही आहेत. मोठ्या उद्योगांप्रमाणे 'शास्त्रशुध्द व्यवस्थापन' करण्याकडे त्यांचा कल असतो.

६ उत्तम वर्तमानपत्र

वर्तमानपत्रात कोणते गुण असावेत या आधारावर आता आपण आपली वर्तमानपत्रं तपासून पाहूया. ते तपासण्यासाठी तुम्ही गुण देण्याची पध्दतही ठरवू शकता.

वर्तमानपत्राचं पहिलं पान म्हणजे दुकानाची दर्शनी बाजूच. त्यामुळे ते तयार करण्यात खूपसं संपादकीय कौशल्य खर्ची पडत असतं. त्यातील मुख्य बातम्या कोणत्या असाव्यात, त्या उत्तम तऱ्हेनं लिहिल्या जातात ना, त्यांची सजावट कशी करावी, त्यांच्यावरील संपादकीय संस्कार या सर्वांवर बारीक नजर असावी लागते. एका शहरात दोन वृत्तपत्रांमध्ये स्पर्धा असेल तर एकानं आपण दुसऱ्यासारखे दिसणार नाही याबाबत खबरदारी घ्यायला हवी. वृत्तसंस्थेनं पुरविलेली उघड बातमी पहिल्या पानासाठी न निवडता शक्य तर आपल्याच वार्ताहरांमार्फत एखादी खास बातमी मिळवून ती पहिल्या पानावर देण्याचा वर्तमानपत्राचा प्रयत्न असावा. हे नच जमलं तर त्या दिवशीची मुख्य बातमी वेगळ्या दृष्टिकोनातून सादर करावी.

‘वर्तमान’पत्र असल्यानं त्यामध्ये बातम्या असल्याच पाहिजेत. ती बातमी कोणत्याही बाजूला झुकलेली नसावी. ती नेमकी आणि सरळ लिहिलेली असावी. ज्या ठिकाणाहून वर्तमानपत्र प्रकाशित होतं तेथील बातम्या त्यात असाव्यात. मग तो प्रदेश, ते राज्य, तो देश आणि जगभरच्या महत्वाच्या बातम्या त्यात याव्यात. अर्थात हे प्रमाण बातमीच्या

The Telegraph

INCL. IN
Vasundhara joins
THE LAST
FLAUNT
Saima Mustafi

LOOK
KINGDOM
OF THE GODS
Demanded that
on taking
travellers
in a field

IN
COLOUR
Moon Moon
Son:
Shooting
star

EXCLUSIVE
Mohinder Amarnath G. Asif Iqbal
report on all
India vs Pakistan matches
Back report P. 11

Assam resta
roko partial,
100 arrested

64 massacred in Shouf mountains

BEIRUT, Sept. 10 The Lebanese army has announced that 64 people were massacred in the Shouf mountains in the north-eastern part of the country. The army said the massacre took place on August 25 when a group of 100 men, mostly Christians, were killed by a group of 200 men, mostly Muslims. The army said the massacre was part of a larger campaign of violence against Christians in the region.

Police fire on Pune ayees

PUNE, Sept. 10 Police have fired on a group of 100 ayees (untouchables) who were protesting against the government's policy of separate schools for them. The police fired tear gas and live ammunition at the protesters, who were demanding that the government provide them with the same facilities as other students.

C. America accord

WASHINGTON, Sept. 10 The United States and Canada have agreed to a new accord on the export of nuclear technology. The accord will allow the two countries to share information on the development of nuclear power plants and the use of nuclear energy in industry.

Nirankari shot

AMRITSAR, Sept. 10 A Nirankari, a member of a small religious sect, was shot dead by police in Amritsar. The Nirankari was protesting against the government's policy of separate schools for untouchables. The police shot him in the back of the head as he was walking towards a group of protesters.

Mao forgotten

BEIJING, Sept. 10 The Chinese government has forgotten the teachings of Mao Zedong, according to a group of Chinese intellectuals. They said that the government has abandoned Mao's principles of class struggle and the need for a revolution.

PM wants phone complaints

DELHI, Sept. 10 Prime Minister Indira Gandhi has asked the telephone department to provide her with a list of all the complaints received by the public. She said she wanted to know what the people were saying about the telephone service.

Hyderabad quiet

HYDERABAD, Sept. 10 Hyderabad is quiet today after a day of protests. The protesters had demanded that the government provide them with the same facilities as other students.

COLOUR MAGAZINE

DELHI, Sept. 10 A new colour magazine has been launched in Delhi. The magazine will feature photographs of famous people and places.

Solar array opened Insat back in form

BANGALORE, Sept. 10 The Indian Space Research Organisation (ISRO) has announced that the Insat satellite is back in form. The satellite was launched on August 10 and has been in orbit for several days. ISRO officials said that the satellite is working perfectly and is providing valuable data on the weather and the environment.

Rains disrupt Jammu trains

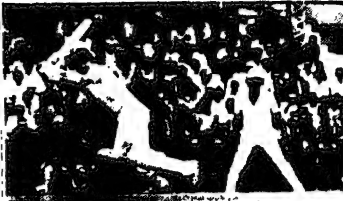
JAMMU, Sept. 10 Heavy rains have disrupted train services in Jammu. Several trains have been delayed or cancelled due to the rain. The railway authorities have asked passengers to be patient and to check the status of their trains before travelling.

Radioactive source found in 4 parts

DELHI, Sept. 10 A radioactive source has been found in four parts of a building in Delhi. The source was found by police officers who were investigating a case of theft. The source was a small, cylindrical object that was found in a room that had been searched several times. The police have now sealed the room and are waiting for the results of a test to determine the nature of the source.

UN vote put off, setback to US

GENEVA, Sept. 10 The United Nations has postponed a vote on a resolution that would condemn the Soviet Union for its invasion of Czechoslovakia. The vote was postponed because of a lack of agreement among the member states. This is a setback for the United States, which had been pushing for the resolution.

A large crowd of people gathered for a political rally in Delhi. The man in the foreground is seen from the back, looking towards the crowd.

India shifting blame, says Pakistan

ISLAMABAD, Sept. 10 Pakistan has accused India of shifting the blame for the recent border clashes. Pakistan officials said that India was trying to blame the clashes on Pakistan, but that it was actually India's fault. They said that India had started the clashes and that Pakistan was only responding to the aggression.

Zia's motorcade stoned in Sind

KARACHI, Sept. 10 A motorcade led by General Zia-ul-Haq was stoned by a group of people in Sind. The motorcade was returning from a visit to a religious shrine. The people who stoned the motorcade said that they were protesting against the government's policy of separate schools for untouchables.

Basu in Delhi

DELHI, Sept. 10 Dr. B. K. Basu, a member of the Indian Parliament, has arrived in Delhi. He is on a visit to the capital city.

Lanka judges fail to take oath

COLOMBO, Sept. 10 The judges of the Supreme Court of Sri Lanka have failed to take the oath of office. This is a major setback for the new government in Sri Lanka.

Assam resta roko partial, 100 arrested

DISPUR, Sept. 10 The Assam government has announced that it will restore the partial autonomy of the state. The government has also announced that it has arrested 100 people who were involved in the recent violence in the state.

Powers cut affects TV

DELHI, Sept. 10 The cutting of power has affected the transmission of television signals. Several television channels have been unable to broadcast their programmes.

Manaraj Congress to merge with Janata

DELHI, Sept. 10 The Manaraj Congress has announced that it will merge with the Janata Party. This move is expected to strengthen the Janata Party's position in the upcoming elections.

Basu in Delhi

DELHI, Sept. 10 Dr. B. K. Basu, a member of the Indian Parliament, has arrived in Delhi. He is on a visit to the capital city.

Basu in Delhi

DELHI, Sept. 10 Dr. B. K. Basu, a member of the Indian Parliament, has arrived in Delhi. He is on a visit to the capital city.

Basu in Delhi

DELHI, Sept. 10 Dr. B. K. Basu, a member of the Indian Parliament, has arrived in Delhi. He is on a visit to the capital city.

Basu in Delhi

DELHI, Sept. 10 Dr. B. K. Basu, a member of the Indian Parliament, has arrived in Delhi. He is on a visit to the capital city.

Basu in Delhi

DELHI, Sept. 10 Dr. B. K. Basu, a member of the Indian Parliament, has arrived in Delhi. He is on a visit to the capital city.

Basu in Delhi

DELHI, Sept. 10 Dr. B. K. Basu, a member of the Indian Parliament, has arrived in Delhi. He is on a visit to the capital city.

महत्वानुसार ठरवलं जावं, पण वर्तमानपत्रामध्ये ही 'मिसळ' छान जमलेली असावी. शांतता, युध्द किंवा विज्ञान आणि सांस्कृतिक प्रगती या क्षेत्रामध्ये जगभर सारखं काही ना काही घडत असतं. या सगळ्या घटनांविषयी वाचकाला जाणून घ्यायचं असतं. त्याच्या या औत्सुक्याच्या आधारावरच कोणती बातमी किती प्रमाणात घ्यायची हे ठरवावं लागतं. बातम्या मिळणं ही खर्चिक बाब आहे. त्यामुळे विविध प्रकारची वृत्त वर्तमानपत्रात देणं सोपं काम नसतं. वर्तमानपत्राला ठिकठिकाणी किमान अर्धवेळ तरी वृत्तप्रतिनिधी ठेवावे लागतात, किंवा एकाद्या उत्तम वृत्तसंस्थेची सेवा त्याला मिळवावी लागते. त्याचबरोबर वृत्तलेख देणाऱ्या संस्था असतात, त्यांच्याशीही काही व्यवस्था ठरवावी लागते.

वर्तमानपत्रात दुसरी बघायची गोष्ट म्हणजे त्यातून व्यक्त होणारी मतं. आजचं जग आणि आजचा भारत यापुढील प्रश्न इतके गुंतागुंतीचे आणि अवघड आहेत की वर्तमानपत्रांनी ते सोपे करून सांगणं हे त्यांचं एक कर्तव्य होऊन बसतं. यामुळे वाचकाला ते समजावून घेऊन स्वतःचे निष्कर्ष काढणं शक्य होतं.

बहुसंख्य वर्तमानपत्रांत संपादकीय पान असतं. हेच सहसा मत-मतांतराचं पान असतं. याच पानावर संपादकीय स्तंभातून वर्तमानपत्र आपली भूमिका मांडत असतं. उत्तम अग्रलेख सोप्या पध्दतीनं आणि समजावून देण्याच्या भाषेत लिहिलेले असतात. अग्रलेखातील विशिष्ट भूमिकेशी तुम्ही कदाचित सहमत होणार नाही, परंतु विचार करायला लावून असहमत होईपर्यंत तुम्हाला आणण्यात जरी वर्तमानपत्राच्या अग्रलेखाला यश आलं तरी त्याचं सार्थक झालं असं म्हणता येईल.

अग्रलेख आणि संपादकीय टिकाटिप्पणी खेरीज वर्तमानपत्रात आणखीही काही मतमतांतरं व्यक्त करणारे स्तंभ असतात. हे काही वेळा वर्तमानपत्रातल्या मंडळींनीच लिहिलेले असतात. काही वेळा बाहेरच्या विशेषज्ञांकडून ते लिहून घेतले जातात. या स्तंभामध्ये केवळ भाष्यच असतं असं नाही तर बऱ्याच वेळा त्या घटनेची अधिक माहिती असते. 'साखळी स्तंभ' नावाचा आणखी एक प्रकार काही वर्तमानपत्रांत असतो. या प्रकारात काही पत्रकार मंडळी एकाच वेळी एक स्तंभलेख अनेक वर्तमानपत्रांना देऊ करतात आणि ती वर्तमानपत्रं योग्य पैसे देऊन तो लेख छापतात. अमेरिकेमध्ये असे वेगवेगळ्या विचारांचे चार-पाच स्तंभलेख छापले जात असल्याची उदाहरणं आहेत. या संबंधात असंही बोललं जातं की असे लेख छापून ती वर्तमानपत्रं स्वतःची संपादकीय भूमिका घेण्याचं टाळतात.

चीनी नामों के गलत उच्चारण

विदेशी नामों को हिन्दी (देव-नागरी लिपि) में लिखते समय बहुधा अंग्रेजी का अनुसरण किया जाता है जो सिद्धान्ततः गलत है। चीनी नामों का ठोसनामकरण से अंग्रेजी के अनुसार किया जाता है जिसके कारण चीनी नाम हिन्दी में बहुत अधिक विकृत हो गए हैं। उदाहरण के लिए, पेंडूचेंग, नङ, चाओ को क्रमशः पीनजंग,

दोंग काओ लिखा जा रहा है। कितना अधिक अस्तर है! दूदचेंग में भी यही स्पष्ट उच्चारण सुनने को मिलता है।

यदि केंबल हूँगा ध्यान रखा जाए कि चीनी भाषा में केंबल अर्थात् अन्य-प्राण तथा अर्थात् महाप्राण धनिषा होनी है और घोष धनिषा (अन्य प्राण तथा महाप्राण दोनों) नहीं होनी है तो चीनी भाषा का ज्ञान न होने हूँ भी बहुत - सी अशुद्धियाँ हो सक्ती जा सकती हैं, अर्थात् चीनी नामों में प्रयुक्त अंग्रेजी वर्णमाला के 'ब', 'ल', 'जी' वर्णों के स्थान पर हिन्दी में 'प', 'त', 'क' लिखना चाहिए, तथा 'टी' हो के स्थान पर 'फ', 'थ', 'व' लिखना चाहिए। इसके अतिरिक्त 'एक्स' के स्थान पर 'श' तथा 'जे' 'ग' के समुचित रूप के स्थान पर 'ज' लिखना जाना चाहिए।

अन्य भाषाओं के नामों को यथा संभव सही मनी लिखना भी उचित है। आश्चर्य है कि जितना कि वर्तमान में अन्य विषयों का पालन।

—डॉ. खन्डू पांडे
बाइ-८१ हांग खांग
नवी दिल्ली - १६

चिट्ठियाँ

हैबराबाद में वंग

श्री सिट्टीकी का यह कथन (पृष्ठ १ अक्टूबर) विश्वसनीय नहीं है कि कुछ मुसलमान अपने को गण्ड की मुख्य धारा में नहीं मिला पाये हैं। हिन्दू-मुस्लिम सामाजिक उग्र विरोध उन्हीं शक्तों में बढ़ी है, जहाँ मुख्यतः आशुतोष में हिन्दुओं में अधिक होता है। क्या कारण है कि उन्हीं शक्तों में अधिक मुसलमान आशुतोष में आशुतोष में ही रहते हैं, यहाँ हिन्दुओं में अधिक होता है। क्या कारण है कि उन्हीं शक्तों में अधिक मुसलमान आशुतोष में आशुतोष में ही रहते हैं, यहाँ हिन्दुओं में अधिक होता है। क्या कारण है कि उन्हीं शक्तों में अधिक मुसलमान आशुतोष में आशुतोष में ही रहते हैं, यहाँ हिन्दुओं में अधिक होता है।

उपरोक्त भाव - पार्थक्यता कि केंद्र या तत्की चीन में पार्थक्यता की टीम विजयी होती है, भाव में बसे, मुख्य धारा में न मिल सकने वाले मुसलमान, अपने-अपने घरों में दिये जलाने हैं तथा पिटाइयाँ बाँटते हैं।

कुछ मुसलमान अपने को गण्ड की मुख्य धारा में न मिला पा

रावली पुल के न खुलने से रोष

विजयनगर के पास गंगा पर निर्मित रावली बंगला जून ८३ में बनकर तैयार हुआ। पिछले दिनों जिलाधिकारी विजयनगर ने पुल को अर्धवर्षाविक रूप से खोलने की घोषणा की थी लेकिन उसका भी कुछ नहीं हुआ। ३५ करोड़ रुपये की लागत से बना यह पुल पिछले तीन महीने से उद्घाटन की प्रतीक्षा में रहा है। सामान्य टार से ही इस पर १० लाख रु प्रतिमाह की लागत हो रही है। पिछले ८ महीने से मा. नि. के न भी लिंक मार्ग पर काम बंद कर रखा है।

हिन्दी वर्तमानपत्रातील वाचकांचा पत्रव्यवहार

हे मत-मतांतराचं झालं. पण दृष्टीकोन, भूमिका ही बाब अजून आपण पूर्ण केलेली नाही. वर्तमानपत्राचा एक अत्यंत महत्वाचा भाग म्हणजे वाचकांचा पत्रव्यवहार. यावरून वर्तमानपत्र स्वतःच्या कामगिरीबाबत आखाडे बांधू शकतं. तसंच (सरकार, विद्यापीठ, नगरपालिका) यासारख्या अधिकारी संस्थांना लोकभावना काय आहे हे या पत्रव्यवहारावरून कळतं. बऱ्याच देशांमध्ये अलिकडे अलिकडे या पत्रव्यवहारास वर्तमानपत्रामध्ये वाढत्या प्रमाणावर जागा मिळू लागली आहे.

वर्तमानपत्राचं संपादकीय पान पाहून त्याचं स्वरूप आणि त्यातील चैतन्यशीलता ठरविता येते. त्यातील अग्रलेख जड आणि शब्दबंबाळ असतील, लेख निरस असतील आणि पत्रव्यवहारामध्ये बससेवा किंवा अशा संबंधातील तक्रारीच असतील तर ते संपादकीय पान कंटाळवाणे होईल, आणि वाचक ते उलटून जाण्याचीच शक्यता अधिक.

आता मनोरंजनाची बाजू बघू या. युद्ध, क्रांती, मंत्र्यांची भाषणे आणि भाववाढ यासंबंधीच्या बातम्या म्हणजे वर्तमानपत्र नव्हे. वर्तमानपत्र हे जीवनाचं प्रतिबिंब असलं पाहिजे. जीवनात मौजमजा असते, खेळ असतात, दुःख असते आणि चिंताही असतात. गावातील सिनेमा, नाटकं, तमाशा, प्रदर्शनं यासंबंधातील पुरेशी माहिती वर्तमानपत्रात असावी. त्यामध्ये आकाशवाणी आणि दूरचित्रवाणी यांच्या यांवरील कार्यक्रमांचा तपशील हवा. यापैकी काय काय निवडून त्याचा आस्वाद घ्यावा, हेही वर्तमानपत्रानं सुचविलं तर फारच चांगलं.

इंग्रजी वर्तमानपत्रातील चित्रपट-जाहिराती

Kiwis hold Pakistan

NEW YORK — The New Zealand cricket team held off a determined Pakistan side to win the first Test match of the series here on Tuesday.

The Kiwis, who were in a strong position to win the match, were held to a draw in the first innings by a brilliant performance by the Pakistani bowlers.

The match was a closely fought contest, with both sides showing great skill and determination. The Kiwis were eventually able to secure a narrow victory in the second innings.

Australia beat Spain

NEW YORK — Australia's basketball team defeated Spain in a friendly match on Tuesday.

The Australian team, led by their star player, dominated the game from the start. They scored in the first half and maintained their lead throughout the match.

The Spanish team put up a strong fight, but they were unable to overcome Australia's superior play. The final score was in favor of the Australians.

Romania lead in team event

NEW YORK — Romania's team led in the team event of the Olympic Games on Tuesday.

The Romanian team, consisting of several top athletes, performed exceptionally well in their event. They were the first to finish and set a new record.

The competition was fierce, with several other teams also showing strong performances. However, Romania's team emerged as the clear winner.

US relay quartet thwarts Gross

NEW YORK — The United States relay quartet defeated Gross in the relay event of the Olympic Games on Tuesday.

The US team, consisting of four of the country's best relay runners, worked together to secure a victory. They were the only team to finish the race in under 10 minutes.

Gross, a strong contender, was unable to match the team's performance. The US quartet's victory was a significant achievement for the team.

Stylish Brazil sound warning

NEW YORK — Brazil's team issued a sound warning in the stylish event of the Olympic Games on Tuesday.

The Brazilian team, known for their flair and style, performed with great grace and elegance. They were the first to finish and set a new record.

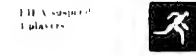
The competition was intense, with several other teams also showing strong performances. However, Brazil's team emerged as the clear winner.

What's on at LA

NEW YORK — The following are the events scheduled for the Olympic Games in Los Angeles on Tuesday.

The events include a variety of sports, including track and field, swimming, and basketball. The games are expected to be a major success.

The organizers have promised a high level of entertainment and a top-quality competition. The games are expected to be a major event for the city.

वर्तमानपत्रातील क्रीडावृत्त

मनोरंजनामध्ये याशिवायही आणखी बऱ्याच गोष्टी येतात - बागकाम, मोटारदुरुस्ती, ब्रिज, खेळ आणि भटकंती यासारख्या छंदाबाबत वर्तमानपत्रात मजकूर येऊ शकतो. उत्तम वर्तमानपत्रात यासारख्या सर्व छंदांना जागा असावी आणि वर्तमानपत्राच्या राजकीय बाजूपासून ते स्तंभ अत्यंत कठोरपणे बाजूला ठेवलेले असले पाहिजेत.

हिंदी, बंगाली, गुजराती आणि अन्य काही भाषांत वर्तमानपत्र वाढमयाला बरंच महत्व देताना दिसतात. कविता, लघुकथा आणि वाढमयीन समीक्षा यांना या वर्तमानपत्रांत बरीच जागा दिली जाते. या दैनिकांच्या रविवार पुरवणीतून बऱ्याच नव्या लेखकांचा 'उदय' झाल्याचं दिसून येतं.

आणि आता क्रीडाविभाग. लक्षावधी लोकांना खेळांमध्ये आवड असते. केवळ तरूणच नव्हे तर आबालवृद्धांना ही ओढ असते. स्त्रियासुद्धा यात मागे नसतात आणि आता क्रीडाप्रकार तरी किती झालेत! ॲथलेटिक्स, धनुर्विद्या, फूटबॉल, क्रिकेट आणि हॉकी इथपासून ते वजन उचलणे, समुद्र पर्यटन आणि गोल्फपर्यंत अनेक खेळ. तेव्हा वर्तमानपत्राचा चांगुलपणा ठरविण्यासाठी गुण देताना या विभागासाठी भरपूर गुण ठेवा. खेळांची वर्णने कशी आहेत? कोणकोणते क्रीडाप्रकार त्यात समाविष्ट झाले आहेत? लोकांना स्वतःचं क्रीडाकौशल्य सुधारण्यासाठी काय प्रकारचे पाठ वर्तमानपत्रात असतात व गैरिच्या आधारे याबाबतीतील त्याची उपयुक्तता आणि गुणवत्ता ठरविता येते.

'पैशा'साठी तुमचे काही गुण राखून ठेवा, कारण फार थोडी भारतीय वर्तमानपत्रं या एका गोष्टीची दखल घेतात. लोकांनी पैशाचं काय करावं, त्यांनी त्यांची बचत कोठे गुंतवावी, त्यांनी विमा उतरवावा का, त्यांनी निवृत्तीसाठी काय तरतुद करावी, आजारपण, वृद्धत्व या काळातील आर्थिक तरतुदी कशा असतात अशा हजारो गोष्टी. यासंबंधात मोकळेपणानं, स्पष्टपणे आणि सोपेपणानं लिहायला हवं. लोकांना त्यातून स्पष्ट सूचना मिळाव्या. भारतामध्ये (द एकाॅनॉमिक टाइम्स, द फिनान्शियल एक्सप्रेस आणि द बिझनेस स्टॅण्डर्ड ही) तीन अर्थविषयास वाहिलेली दैनिकं प्रकाशित होतात. सरकारचे निर्णय, घोषणा आणि त्यांचे व्यापारउद्योगावर होणारे परिणाम, तसंच सरकारी धोरणावरील व्यापार-उद्योगाची प्रतिक्रिया अशा बातम्यांपुरतीच ही तीन अर्थविषयक दैनिकं मर्यादित दिसतात.

वेगळ्या शब्दात सांगायचं तर वर्तमानपत्राची गुणवत्ता तुम्ही जनजीवनाच्या तुलनेत पहा. सर्वसामान्य भारतीय माणसाला ज्या गोष्टींमध्ये विशेष आस्था व रस आहे त्यांची एक यादी करा आणि मग त्यापैकी वर्तमानपत्रात काय आलेलं दिसतं ते तपासून पहा. रविवारच्या अंकात तर हे प्रकर्षानं पहायला हवं. या दिवशी लोकांना जास्त वेळ असल्यानं वर्तमानपत्रांच्या पुरवण्या असतात. काही वर्तमानपत्रं त्यास 'साप्ताहिक' म्हणतात, व त्यामध्ये अनेक प्रकारे रसपूर्णता आणतात.

वर्तमानपत्रामध्ये छायाचित्रं आणि रेखाकृति याही वैशिष्ट्यपूर्ण असायला हव्यात. काही भारतीय वर्तमानपत्रांनी आपल्या पानांची रचना अतिशय आकर्षक ठेवण्याचा प्रयत्न केला आहे. पण ही प्रयोगशीलता अपवादात्मक. बहुतेक भारतीय वर्तमानपत्रं मांडणी आणि सजावट या दृष्टीनं मंदच असतात. मात्र आता बऱ्याचशा भारतीय वर्तमानपत्रांत प्रतिरूप मुद्रण तंत्र वापरलं जात असल्यानं वर्तमानपत्रांच्या पहिल्या पानांना (किंबहुना सर्वच पानांना) तजेला आलेला दिसतो.

७ आजची अवस्था

भारतातील आजची खरी अवस्था काय आहे ते पाहूया. आपली वर्तमानपत्रं राजकारणात अधिक गुंतून गेलेली दिसतात. ते तर आपल्या जीवनाचं एक अंग आहे. पण त्याला वर्तमानपत्रात स्तंभच्या स्तंभ जागा दिलेली दिसते. क्रीडावार्तांना बऱ्यापैकी जागा वर्तमानपत्रांत दिली जाते, पण पुरेशी नाही. आणि आपल्याकडे केवळ क्रीडाविषयास वाहिलेलं दैनिक नाही. इतर देशांत तशी ती आहेत. आपल्या देशात क्रीडाविषयक काही साप्ताहिकं मात्र आहेत. पर्यटन, अर्थव्यवहार आणि आरोग्य या विषयांनादेखील भारतीय वर्तमानपत्रांत तुटपुंज स्थान असतं. खरं तर मानवी जीवनातला विरंगुळ्याचा काळ आणि त्या वेळात त्यानं काय करावं याबाबत फार कमी लक्ष आपल्या वर्तमानपत्रांनी दिलेलं असतं. त्यात कुशल नजर तर नसतेच.

बऱ्याच वर्तमानपत्रांचे राज्याच्या राजधानीत देखील वृत्तप्रतिनिधी नसतात. एवढंच काय कलकत्ता, मद्रास, मुंबई, दिल्ली या चार महानगरांतदेखील वर्तमानपत्रं आपला प्रतिनिधी ठेऊ शकत नाहीत. स्वाभाविकच परराज्यातील बातम्या फारशा असत नाहीत आणि जगाच्या बातम्या तर पुसटच असतात. त्याचं महत्त्व विशद करून सांगण्याची काळजी घेतलेली नसते.

आधी नमूद केलं त्याप्रमाणे आपली भाषिक वर्तमानपत्रं वाडमयात तर रस घेतातच, पण त्यांचा दुसरा आस्थेचा विषय म्हणजे चित्रपट. सर्वसाधारण भारतीयाच्या

The following information was obtained from the records of the Department of Social Services, New York City, regarding the case of [redacted] who was born on [redacted] at [redacted]. The subject's mother is [redacted] and his father is [redacted]. The subject has been placed under the supervision of the Department since [redacted].

THE

१. २. ३. ४. ५. ६. ७. ८. ९. १०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०. २१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०. ४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०. ६१. ६२. ६३. ६४. ६५. ६६. ६७. ६८. ६९. ७०. ७१. ७२. ७३. ७४. ७५. ७६. ७७. ७८. ७९. ८०. ८१. ८२. ८३. ८४. ८५. ८६. ८७. ८८. ८९. ९०. ९१. ९२. ९३. ९४. ९५. ९६. ९७. ९८. ९९. १००.

தமிழ்நாடு வரலாறு
 உருவாக்கம் : கருணாநிதி, கருணாநிதி, கருணாநிதி :
 "தமிழ்நாடு", கருணாநிதி
 திருவள்ளூர் : கருணாநிதி
 திருவள்ளூர் : கருணாநிதி
 திருவள்ளூர் : கருணாநிதி

[illegible]

1 **2** **3** **4** **5** **6** **7** **8** **9** **10** **11** **12** **13** **14** **15** **16** **17** **18** **19** **20** **21** **22** **23** **24** **25** **26** **27** **28** **29** **30** **31** **32** **33** **34** **35** **36** **37** **38** **39** **40** **41** **42** **43** **44** **45** **46** **47** **48** **49** **50** **51** **52** **53** **54** **55** **56** **57** **58** **59** **60** **61** **62** **63** **64** **65** **66** **67** **68** **69** **70** **71** **72** **73** **74** **75** **76** **77** **78** **79** **80** **81** **82** **83** **84** **85** **86** **87** **88** **89** **90** **91** **92** **93** **94** **95** **96** **97** **98** **99** **100**

अथावकाशे देव, कालवृत्ति इति

[illegible]

The first of these is the fact that the
 second of these is the fact that the
 third of these is the fact that the
 fourth of these is the fact that the
 fifth of these is the fact that the
 sixth of these is the fact that the
 seventh of these is the fact that the
 eighth of these is the fact that the
 ninth of these is the fact that the
 tenth of these is the fact that the
 eleventh of these is the fact that the
 twelfth of these is the fact that the
 thirteenth of these is the fact that the
 fourteenth of these is the fact that the
 fifteenth of these is the fact that the
 sixteenth of these is the fact that the
 seventeenth of these is the fact that the
 eighteenth of these is the fact that the
 nineteenth of these is the fact that the
 twentieth of these is the fact that the
 twenty-first of these is the fact that the
 twenty-second of these is the fact that the
 twenty-third of these is the fact that the
 twenty-fourth of these is the fact that the
 twenty-fifth of these is the fact that the
 twenty-sixth of these is the fact that the
 twenty-seventh of these is the fact that the
 twenty-eighth of these is the fact that the
 twenty-ninth of these is the fact that the
 thirtieth of these is the fact that the
 thirty-first of these is the fact that the
 thirty-second of these is the fact that the
 thirty-third of these is the fact that the
 thirty-fourth of these is the fact that the
 thirty-fifth of these is the fact that the
 thirty-sixth of these is the fact that the
 thirty-seventh of these is the fact that the
 thirty-eighth of these is the fact that the
 thirty-ninth of these is the fact that the
 fortieth of these is the fact that the
 forty-first of these is the fact that the
 forty-second of these is the fact that the
 forty-third of these is the fact that the
 forty-fourth of these is the fact that the
 forty-fifth of these is the fact that the
 forty-sixth of these is the fact that the
 forty-seventh of these is the fact that the
 forty-eighth of these is the fact that the
 forty-ninth of these is the fact that the
 fiftieth of these is the fact that the
 fifty-first of these is the fact that the
 fifty-second of these is the fact that the
 fifty-third of these is the fact that the
 fifty-fourth of these is the fact that the
 fifty-fifth of these is the fact that the
 fifty-sixth of these is the fact that the
 fifty-seventh of these is the fact that the
 fifty-eighth of these is the fact that the
 fifty-ninth of these is the fact that the
 sixtieth of these is the fact that the
 sixty-first of these is the fact that the
 sixty-second of these is the fact that the
 sixty-third of these is the fact that the
 sixty-fourth of these is the fact that the
 sixty-fifth of these is the fact that the
 sixty-sixth of these is the fact that the
 sixty-seventh of these is the fact that the
 sixty-eighth of these is the fact that the
 sixty-ninth of these is the fact that the
 seventieth of these is the fact that the
 seventy-first of these is the fact that the
 seventy-second of these is the fact that the
 seventy-third of these is the fact that the
 seventy-fourth of these is the fact that the
 seventy-fifth of these is the fact that the
 seventy-sixth of these is the fact that the
 seventy-seventh of these is the fact that the
 seventy-eighth of these is the fact that the
 seventy-ninth of these is the fact that the
 eightieth of these is the fact that the
 eighty-first of these is the fact that the
 eighty-second of these is the fact that the
 eighty-third of these is the fact that the
 eighty-fourth of these is the fact that the
 eighty-fifth of these is the fact that the
 eighty-sixth of these is the fact that the
 eighty-seventh of these is the fact that the
 eighty-eighth of these is the fact that the
 eighty-ninth of these is the fact that the
 ninetieth of these is the fact that the
 ninety-first of these is the fact that the
 ninety-second of these is the fact that the
 ninety-third of these is the fact that the
 ninety-fourth of these is the fact that the
 ninety-fifth of these is the fact that the
 ninety-sixth of these is the fact that the
 ninety-seventh of these is the fact that the
 ninety-eighth of these is the fact that the
 ninety-ninth of these is the fact that the
 hundredth of these is the fact that the

[illegible]

ଆବଦ୍ଧି ହେଉଥିବା କେବଳ ଉଦ୍ଭିଦମାନଙ୍କ ଓ ମାଛମାନଙ୍କ ଉପରେ କେବଳ
କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଏହି ଆଇନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହା ଆଇନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ ।

[illegible][illegible]

চলার : জখতে ওয়েসিস ডাবল
আক্ষয় হেরার ফাটলাইজার একটি
কর উজ্জ্বলিত মায় । এটি হার্মাল মিসাট
ইউনিটাইজার একটি উঃপায়ন ।

पुष्पाच
कविप्रदीपक
बाल विद्या
पुष्पाच १००

ॐ अस्माकं

कृष्ण कविता

[illegible]

অসম্ভৱ
বিশেষত্ব
: ১১

THE

Wine
 12-oz. 99¢ 18-oz. 1.49
 24-oz. 2.49 36-oz. 3.49

Globe Trotter

1. The first part of the document is a letter from the Secretary of the Department of the Interior to the Secretary of the Department of the Army, dated 1900. The letter is dated 1900 and is addressed to the Secretary of the Department of the Army. The letter is dated 1900 and is addressed to the Secretary of the Department of the Army.

[illegible][illegible][illegible]

THE UNITED STATES DEPARTMENT OF JUSTICE
WASHINGTON, D. C. 20535

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which are arranged in a column. The names are written in a cursive script, and the addresses are written in a more formal, printed style. The list is headed by the name "J. H. H. H." and the address "1000 1st St. N. W. Washington, D. C."

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
54 EAST LAKE STREET, CHICAGO, ILL. 60601
U.S.A. AND CANADA
OTHER COUNTRIES: 0007-1226/80/0000-0000
© 1980 THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
ALL RIGHTS RESERVED

[illegible][illegible]

তেলকো

[illegible]

ଜେନେରାଲ ଟ୍ରୋଟ୍ଟିଓ ଏମ

ଆନନ୍ଦ ସେନା

ক্যাপিটাল ইলেকট্রনিকস

টি ডি সেন্টার

গ্রেট ইন্সটান ট্রেডিং কোঃ

આજરો
શુભાષ

ଜଣକି ବୁଦ୍ଧେ ମୁହୁର୍ତ୍ତେ ତ ହିସାବ
 ନବୀନ କରେ । କୃଷି ବିଜ୍ଞାନ ଉପର
 ହାତ-କଞ୍ଚା ଖନେଇ କାମେଇ ।
 ସାତ: ଚଳିତ ହାତ-କଞ୍ଚା ମାଟି,
 ଉତ୍ତାପିତ ମାଟି ଉପରେ କାମ
 କରି । ମୋ: କାମେଇ ସାଧକ
 କାମେଇ ଚଳେଇବା କିରାଣୀ
 ବଳିବେଇ ଶ୍ରମ: ।
 ଦେବାଦି ଆଦିଶବ୍ଦ, ଅକର୍ମ,
 କରତ ମାତ୍ରକ ଆମ୍ଭମାନେ
 କାମେଇ, ଉତ୍ତାପିତ ହାତ-କଞ୍ଚା

जिज्ञासू

Approved and Sent for Signature: _____

ಮೋಸ ಹಸರಿನೊಡನೆ ವಲಸೆ

ಮೋಸ ಹಸರಿನೊಡನೆ ವಲಸೆ... (The text continues with details about the migration and the people involved, mentioning names like 'ಮೋಸ' and 'ಹಸರಿನೊಡನೆ'.)

ಮೋಸ ಹಸರಿನೊಡನೆ ವಲಸೆ... (Continuation of the article from the previous block, discussing the challenges and experiences of the migrants.)

ಸರ್ವೆಗಾರನ ಕಲೆವಾರೋಸ

ಸರ್ವೆಗಾರನ ಕಲೆವಾರೋಸ... (The text describes the skills and work of a surveyor, mentioning 'ಸರ್ವೆಗಾರ' and 'ಕಲೆವಾರೋಸ'.)

ಕವಿತೆ: ಕವಿತೆಗಾಗಿ ಕವಿತೆ

ಕವಿತೆ: ಕವಿತೆಗಾಗಿ ಕವಿತೆ... (A poem or literary piece about poetry, with lines like 'ಕವಿತೆ, ಕವಿತೆಗಾಗಿ ಕವಿತೆ'.)

ರಂಗೇಲಿದ 'ರಾಡಿರಾಜ'ನ ಬಣ್ಣದಾಟ

ರಂಗೇಲಿದ 'ರಾಡಿರಾಜ'ನ ಬಣ್ಣದಾಟ... (The text describes a performance or event related to 'ರಾಡಿರಾಜ' and 'ಬಣ್ಣದಾಟ'.)

ಪಿಪಿಮಾ ರಂಜನ

ಈಗ ಜ್ಯೋತಿಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು

ಈಗ ಜ್ಯೋತಿಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು... (The text introduces the story or article about 'ಜ್ಯೋತಿಲಕ್ಷ್ಮಿ' and 'ಕಣ್ಣು'.)

ಜ್ಯೋತಿಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು... (Caption for the photograph above.)

ಬುದ್ಧ ಮನನ ದಿಕ್ಕು... (Caption for the photograph above.)

ಬುದ್ಧ ಮನನ ದಿಕ್ಕು

ಬುದ್ಧ ಮನನ ದಿಕ್ಕು... (The text discusses the direction of Buddhist thought or a related topic.)

ಕಾಶ್ಮೀರದ ಕಾಶ್ಮೀರ

ಕಾಶ್ಮೀರದ ಕಾಶ್ಮೀರ... (The text describes the region of Kashmir and its people, mentioning 'ಕಾಶ್ಮೀರ' and 'ಕಾಶ್ಮೀರ'.)

ಕಾಶ್ಮೀರದ ಕಾಶ್ಮೀರ... (Caption for the photograph above.)

ಇತಿಹಾಸ

ಇತಿಹಾಸ... (The text discusses historical events or figures, mentioning 'ಇತಿಹಾಸ' and 'ಇತಿಹಾಸ'.)

ಇತಿಹಾಸ

ಇತಿಹಾಸ... (Continuation of the historical article from the previous block.)

ಇತಿಹಾಸ... (Caption for the photograph above.)

ಕನ್ನಡ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಿಕಾತೀಲ ಚಿತ್ರಪಟ ವ ಚಿತ್ರಪಟಾತೀಲ ತಾರೆ ಯಾವಿಬ್ಬರೇ ಪಾನ.

जीवनातच चित्रपटांना असाधारण स्थान आहे, आणि म्हणून आपली वर्तमानपत्रं चित्रपटविषयक बातम्यांना, सिनेनट-नट्यांविषयीच्या गप्पागोष्टींना भरपूर जागा देतात.

शिवाय, आपल्या वर्तमानपत्रांचा दर्जा देशभरात वेगवेगळ्या ठिकाणी वेगवेगळा दिसतो. याचं कारण येथे प्रशिक्षणाची योग्य सोय नाही. आताआतापर्यंत आपल्या देशात वृत्तपत्रविद्या प्रशिक्षणाच्या शाळाच नव्हत्या. ही महत्वाची उणीव चिंताजनकच म्हटली पाहिजे, कारण वर्तमानपत्रासारख्या जनसंपर्क साधनाचा लोकांच्या मनावर फार प्रभाव पडत असतो. ब्रिटन आणि फ्रान्स या दोन्ही ठिकाणी पत्रकार प्रशिक्षणाचा खर्च उचलण्याचं बंधन वृत्तपत्र उद्योगावर कायद्यानं आहे. रशिया, पोलंड, पूर्व जर्मनी आणि हंगेरी या समाजवादी देशांत पत्रकारिता-प्रशिक्षण हे आवश्यक मानलं जातं आणि त्याची व्यवस्थाही उत्तमप्रकारे केली जाते.

वेगवेगळ्या वर्तमानपत्रांद्वारे लोकांच्या वेगवेगळ्या अपेक्षा पूर्ण व्हाव्या हे स्वाभाविकच आहे. एखाद्या दुकानदाराला क्रिकेटमध्ये अफाट रस असेल तर तो, ज्या वर्तमानपत्रात उत्तम क्रीडावार्ता येतात ते वर्तमानपत्र विकत घेईल. उलट एखाद्या अर्थतज्ञाला अर्थविषयक बातम्या आणि लेख यामध्येच रस असेल. त्यामुळे ज्या प्रकारचा वाचकवर्ग हवा असेल त्याप्रमाणे वृत्तपत्राचं स्वरूप आणि सादरीकरण बदलत असतं. पण हे स्वरूप बाजूला ठेवलं तर सर्व वर्तमानपत्रांनी बातम्या बिनचूक दिल्याच पाहिजेत, त्यामधून त्यांचा पक्षपात व्यक्त होता कामा नये. मतप्रदर्शनसुध्दा विचारपूर्वक आणि शांतपणे केलेलं असावं

वर्तमानपत्राचं मूल्यमापन कसं करायचं हे आता तुम्हाला कळून चुकलं आहे. त्यामुळे कोणतं वर्तमानपत्र बरं आणि कोणतं वाईट हे तुम्हाला ठरविता येईल. तेव्हा तुमच्यासमोर असलेल्या वर्तमानपत्रांची कठोर चिकित्सा करा. तुमच्या गुणकसोटीला एखादं वर्तमानपत्र उतरलं नाही तर त्याची टीका करण्यास नाही.

‘पीत पत्रकारिता’ नावाचा एक शब्दप्रयोग वारंवार ऐकू येतो. त्याचा अर्थ वाईट पत्रकारिता. पण असा शब्दप्रयोग करताना आपण काळजीपूर्वक तपासणी केली पाहिजे. बऱ्याच वेळा वर्तमानपत्रांतून ज्यांच्यावर टीका होते, असे लोक त्या त्या वर्तमानपत्रावर पीत पत्रकारितेचा आरोप करतात. काही वेळा काही सरकारी कारवायांचा तपास करून त्यातील अनिष्ट गोष्टींवर एखाद्या शोधक वार्ताहरानं प्रकाशझोत टाकला तर सरकार त्या वर्तमानपत्रावर पीत पत्रकारिता अथवा बेजबाबदार पत्रकारिता असा काही आरोप करते.

पीत पत्रकारितेचा सर्वसाधारण अर्थ स्पष्ट आहे. जीवनाच्या गर्हणीय बाजूवर जेव्हा पत्रकार लक्ष केंद्रित करतात आणि गुन्हेगारी, हाणामारी व लैंगिकता याबाबत अधिक गोष्टी प्रकाशित करतात तेव्हा त्यास पीतपत्रकारिता म्हणतात. त्यामध्ये गुन्हेगारांना त्यांची जीवनकथा वर्णन करण्यास आवर्जून सांगितलं जातं, चित्रपट नटांना त्यांचं खाजगीजीवन उघडं करून सांगण्यास प्रोत्साहन दिलं जातं किंवा काही वाईटसाईट छापून पैसे करण्याकडे वृत्ती दिसते.

ती थांबणार कशी? अश्लीलता, बदनामी, वगैरे संबंधी या देशात काही कायदे आहेत. पण पीत पत्रकारिता त्यामार्गानं नाहीशी करता येणार नाही आणि केलीही जाऊ नये. अविष्कार स्वातंत्र्य व टीका स्वातंत्र्य हे हक्क अबाधित राखण्यासाठी पीत पत्रकारिता सहन केली पाहिजे. अधिक कायद्यांमुळे प्रामाणिक टीकेवर देखील बंधन येतील. पीत पत्रकारिता रोखण्याचा एक मार्ग म्हणजे वृत्तपत्रांनी स्वतःची एक संघटना तयार केली पाहिजे, जी वाट चुकणाऱ्या वर्तमानपत्रांना वेळीच इशारा करील. भारतासहित अनेक देशांत असे प्रयोग झाले आहेत, परंतु त्यांचं यश फार मर्यादित आहे.

८ भविष्यकाळ

आता वर्तमानपत्रांविषयी तुम्ही बरंच काही ऐकलं आहे. वर्तमानपत्रं काय आहेत हेही तुम्हास कळून चुकलं आहे. तर तुम्हाला एक प्रश्न विचारायचा आहे : तुम्हाला एखाद्या वर्तमानपत्रात काम करून पत्रकार व्हावसं वाटतंय का?

पत्रकारितेबद्दल समाजामध्ये आकर्षण आहे. जवळजवळ दर आठवड्याला काही तरूण मुलं माझ्याकडे येऊन आपली पत्रकार होण्याची इच्छा बोलून दाखवतात. थोरामोठ्यांच्या भेटीगाठी, मोठमोठे निर्णय घेतले जात असताना आतल्या वर्तुळात असणं, आणि जंबोजेट आणि/किंवा छोट्या दो इंजिनाच्या विमानातून दूर प्रवासाची संधी... वर्तमानपत्रात काम करणाऱ्या माणसांच्या बाबतीत हे किती सहजशक्य आहे व असतं. पण खूपशी पत्रकारिता ही कष्टदायक आणि हमालीवजा कामां भरलेली आहे. पत्रकारितेतसुद्धा पडद्यामागची कामं खूप असतात.

तरीसुद्धा पत्रकारितेची एक खासियत आहे. स्वार्थत्याग आणि निर्भीडपणा हे दोन गुण ठेवून जर वर्तमानपत्रं चालविली तर त्यांना खरोखरीच अन्यायाविरुद्ध शस्त्र उपसता येणं शक्य आहे. गैरव्यवहार आणि अप्रामाणिकपणा ती उघड्यावर आणू शकतात. परंतु अशी खुली माहिती देण्यात अनेक अडथळे आहेत. वृत्तपत्र मालकांचे

का उद्घाटन)
अध्यक्ष
- महामन्त्रि
- ने गृहमन्त्री
का एक पत्र
है पत्राक्ष के
अध्यक्षहारी
मार्गों की

हाउसानी ने
क्या है कि
एखा की, न
न देश के
तीने में भी,
की जाय।
गृहसचिवमन्त्री
में स्वयं भी
उन्हें आदेश-
हैं कि सर-
में आदेशपत्र

समा

माफ होगा।
न में किसी
ना जारी है।
नमः नमःमान
नः ३३. ३३

हमारे पास है। अन्य के लिए एक
के निमित्त के लिए न का प्रस्ताव है।

कांग्रेस (४) महामन्त्रि श्री
राजीव गांधी ने यानी के अध्यक्षता
का स्वागत करने हुए प्रकाश में

है जयपूर की भरिबंद यानी न जयपूर।
मिलों के अध्यक्षता का स्वागत
किया। उन्होंने आशा व्यक्त की कि
गुजरात में ६ बन्द मिलों का भी
होस्ट मार्का। राष्ट्रीयकरण करने में।
(श्री गुरु गुरु जयपूर वरग पर)

मार्ग १७५३ में गांधीजी ने दादा
गुरु। इस समय में शिवाजी विभव-
मिष्टानुभव में है। उन्हीं परस्पर
मार्ग की सरकार का उद्घाटन की
मार्ग प्रकाशनी के भी राष्ट्रीय
(श्री गुरु १ कामम २ पर)

उपराज्यपाल के आदेश मजाक बने

न नारे मिटे, न पोस्टर हटे

नयी दिल्ली, बुधवार (स)।
गत चार अक्टूबर को एक खास
आदेश जारी कर उपराज्यपाल ने
दिल्ली के सभी सार्वजनिक निकायों
को कड़ा निर्देश दिया था कि सार्व-
जनिक मचना, पुलों, बसों आदि पर
जो पोस्टर या नारे लिखे और लगे
हैं, उन्हें दस दिन के भीतर माफ
कर दिया जाए। लेकिन उस आदेश
के १५ दिन बाद भी बसों और टोबारों
आदि पर लिखे नारे या पोस्टर उप-
राज्यपाल के आदेश की विवस्वी उड़ा

हैं।
उपराज्यपाल ने डी. टी. ए. नगर
निगम, नयी दिल्ली नगर पालिका,
डी. टी. सी. लोक निर्माण आदि
विभागों का ये आदेश जारी किया था।
लेकिन उनमें से किसी ने भी उनका
पालन नहीं किया। डी. टी. सी. की
बसों में लिखे नारे और भट्टों
वाक्यों को देखकर तो लगता है
कि पा तो उसके अधिकारियों ने उस
आदेश को पढ़ा नहीं था फिर वर
कर गट्टी की टोकरी में पकड़ दिया।

नारे तो नारे आदी स्यात बने
कि विहापन और अश्लील पत्रिकाओं
आज भी ज्यों के त्यों मौजूद हैं।
उपराज्यपाल का आदेश सभी
समाचार पत्रों में पांच अक्षरों में
प्रसूयता में प्रकाशित हुआ था। कल
२० अक्टूबर को उसी रात १५
में भी अधिक दिन तो सामान्य।
अब सवाल यह पड़ता है कि कब
भी नमस्तेजन नमः आदेश का मन्त्र
उपराज्यपाल के आदेश को विवस्वी
(श्री गुरु गुरु जयपूर वरग पर)

हिंदी वर्तमानपत्रातील वृत्तपत्र-स्वातंत्र्याचा नमुना.

स्वतःचे हितसंबंध असतात, काही गोष्टी गुप्त ठेवू इच्छिणाऱ्या सरकारी अधिकाऱ्यांची दडपण, मोठमोठ्या व्यवसाय-आंतरराष्ट्रीय कंपन्या, कामगार संघटना, वैद्यकीय संस्था आणि अगदी धर्म संस्था यांचा जबरदस्त प्रभाव या सगळ्या गोष्टी वृत्तपत्रस्वातंत्र्याआड येऊ शकतात, पण तरीसुद्धा सत्य तेच मांडायचं, गैरव्यवहार उघड्यावर आणायचे, लोकांच्या गाऱ्हाण्यांना वाचा फोडायची, योग्य गोष्टींना पाठिंबा द्यायचा आणि यामार्फत जनतेचा आदर संपादन करायचा या गोष्टी साधता येतातच. आशेच्या या किरणशोतामुळेच पत्रकार होण्यासाठी पिढ्यान् पिढ्या पुढे येतच आहेत.

काळाबरोबर आता पत्रकारिता हीसुध्दा इतर कोणत्याही व्यवसाय, नोकरीसारखी होऊ पाहात आहे. हे अटळ आहे कारण पत्रकारिता हा व्यवसाय आहे; बऱ्याच वेळा तो फार मोठ्या उद्योगाचं रूप धारण करतो. पण तरीसुध्दा या व्यवसायात असा एक जोम आहे की पत्रकार व्हावं असं स्वप्न अजूनही तरूणांना पडावं.

आपल्या सारख्या विशाल देशात अधिकाधिक लोकं साक्षर होत जातील तसतशी बातमी आणि बातमीपत्रं यांना अधिक मागणी राहील. (आता प्रत्येक शंभरातील तीस लोक लिहू-वाचू शकतात) तेरा कोटी घरांसाठी आज वर्तमानपत्राच्या फक्त नव्वद लाख प्रती छापल्या जातात. आता तरी आपली अठ्याण्णव ते नव्याण्णव टक्के वर्तमानपत्र शहरभागात वाचली जातात. कलकत्ता, मद्रास, मुंबई व दिल्ली या चार महानगरातच आपल्या दैनिकांचा निम्मा खप आहे. फार थोड्या खेड्यांत आज वर्तमानपत्र जातात. तेव्हा भारतीय पत्रकारितेच्या पृष्ठभागालाच आपण फक्त स्पर्श केलेला आहे हे उघड आहे.

पण वास्तव जाणीव असणं हे केव्हाही चांगलंच. हा आपला जीवनमार्ग आहे असं खरोखरीच, मनापासून वाटल्याखेरीज तुम्ही पत्रकारीतेत प्रवेश करू नका. काही वर्तमानपत्रं वगळली तर येथे पगार फार नाहीत, काम बरंच कष्टदायक आहे. तुम्हाला दुसरं कोणतंही काम करून समाधान मिळणार नसेल तर आणि तरच तुम्ही पत्रकारिता हा व्यवसाय निवडा.

आणि एकदा का ही निवड तुम्ही केलीत की, येथे खळबळ, चित्ताकर्षकता सर्व काही आहे. तुम्हाला कामाचा दिवस आणि सुट्टीचा दिवस यातला फरकच कळणार नाही. तुम्हाला अनेक लोक भेटतात, मोठमोठ्या घटनांचे तुम्ही साक्षी असता, तुम्हाला बऱ्याच वेळेला प्रवास करण्यास मिळतो. आणि लेखनांतील आनंद तुमच्या वाट्याला येतो. प्रत्येक दिवस नाविन्याचा, नव्या धाडसाचा. तुम्हाला कोणती महत्वपूर्ण घटना उद्या बातमी स्वरूपात लिहायची आहे हे तुम्हास कधीच आधी कळणार नाही

देशात काय घडत आहे हे जाणून घेण्याचा प्रत्येकाचा हक्क आहे. हे लोकशाही राज्यव्यवस्थेत सरकारधरून सर्वांना मान्य असते. देशात चाललं काय आहे हे लोकांना वृत्तपत्रात वाचता आलं पाहिजे, आकाशवाणीवर ऐकता आलं पाहिजे आणि दूरदर्शनवर दिसलं पाहिजे. सरकारची धोरणं सार्वजनिकरित्या जाहिर झाली पाहिजेत व त्यांची तशीच खुली चर्चा झाली पाहिजे. काही देशात लोकसभेचे कामकाज दूरदर्शन अथवा नभोवाणी यांवर साक्षात सादर केले जाते. विविध मते-मतभेद टिकले पाहिजेत, त्यांना स्थान मिळालं पाहिजे.

यामुळे जनसंपर्क साधनांवर विशेष जबाबदारी येते. दूरदर्शन आणि नभोवाणी गेल्या काही काळात झपाट्याने पसरली असेल तर वर्तमानपत्रं आपल्या भूमीवर स्थिर आहेत. मात्र नभोवाणी-चित्रवाणी यांच्यामुळे वृत्तपत्रांचं स्वरूप बदललं आहे. हा बदल फारच मोठा आहे. वृत्तपत्रं अधिक विचारशील झाली आहेत त्यामध्ये विचारप्रदर्शन अधिक वाढलं आहे, वाचकांच्या विविध समूहांचा विचार वर्तमानपत्रं अधिक करू लागली आहेत. पण दूरदर्शन वा नभोवाणी हे वृत्तपत्रांना मागे सारू शकलेले नाहीत. अगदी छोट्या छोट्या वर्तमानपत्रांनीसुद्धा परिवर्तन कायम चालू राहाण्यासाठी फार मोलाची कामगिरी बजावली आहे. अगदी जुलमी राजवटीत देखील वर्तमानपत्रं गुप्रपणे चालूच राहिली.

म्हणूनच पत्रकारांवर खास जबाबदारी आहे. त्यांची जाणीव समृद्ध हवी, ते निर्भीड हवेत आणि त्यांचे वर्तन समान बुद्धीचे असायला हवे.

